

! T R U M A N

INDEX

КВІТЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ / 2019

№7(11)

ІВАН ВАНЄЄВ

Засновник, Керівний
партнер TRUMAN Agency

Небо не впало на землю. Те, чого боялися чимало українських виборців, не сталося: ставши президентом, Володимир Зеленський не пішов на зближення з Росією. І зовсім неважливо, хотів би він особисто цього чи ні. Його рішення зараз підпорядковано політичній доцільності. Щоб партія Зеленського виграла парламентські вибори, він змушений чинити так, як до вподоби громадянам.

А більшість українців хочуть йти, куди йшли – в Європу. Рейтинг партії Медведчука близько 10% – це нормально: українське суспільство схильне до різнополюсних настроїв. Але ця меншість, що таки починає ставитися до Росії краще, не характеризує напрямку руху. Тому Зеленський із першим візитом поїхав до Брюсселя, а слідом – до Канади, де відкрито просив про допомогу армії. Він висловлює сподівання більшості: Україна не повернеться в Радянський Союз.

Найголовніше досягнення України за останні п'ять років – це громадянське суспільство, яке не дає політикам втратити відчуття реальності. Проте складається враження, що український виборець не усвідомлює, якими повноваженнями наділений, відправляючи депутата чи президента представляти свої інтереси. Люди почуваються так, ніби втрачають можливість контролювати ситуацію після виборів. Це неправильно. Завдання громадян – вимагати від влади те, що їм потрібно, й тоді, коли їм потрібно.

Відповідальність громадянина більша, ніж виборця. Робота виборця – проголосувати. Громадянина – проконтролювати, щоб у його країні все було так, як він хоче. Навіть якщо більшість проголосувала за того, кого меншість не хотіла, це не заважає меншості впливати на обраного. Через петиції, листи, прийоми громадян, вуличні акції, врешті решт.

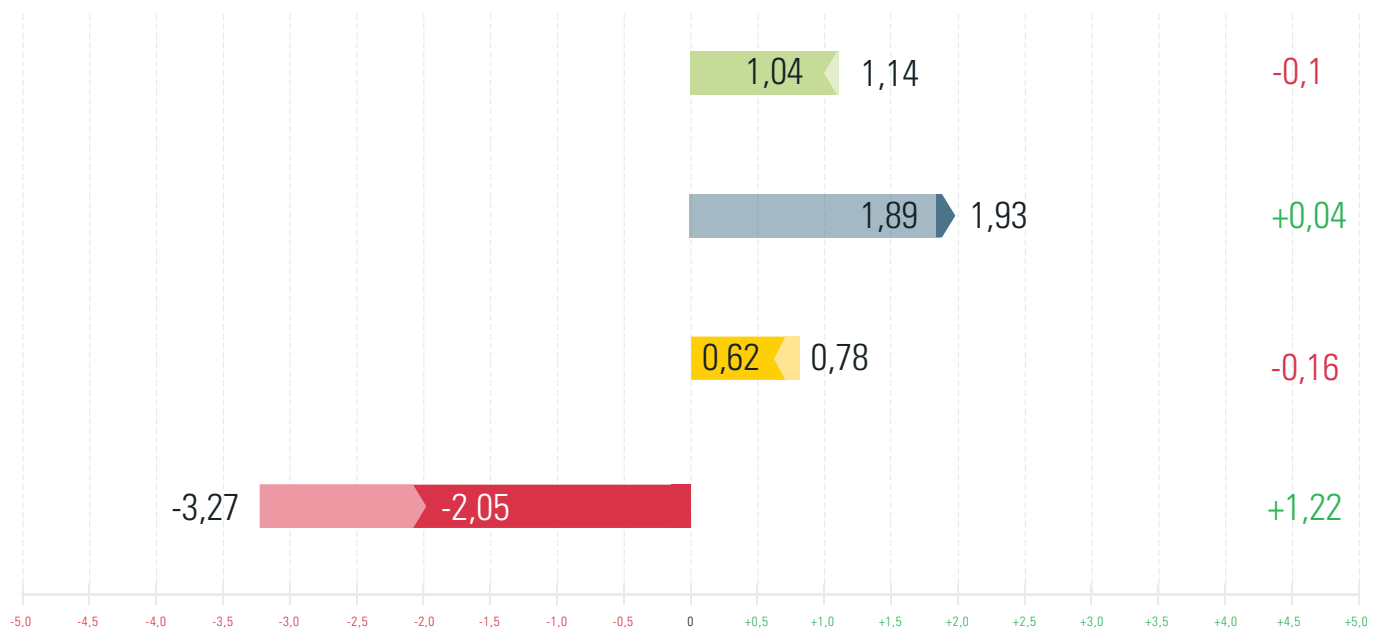
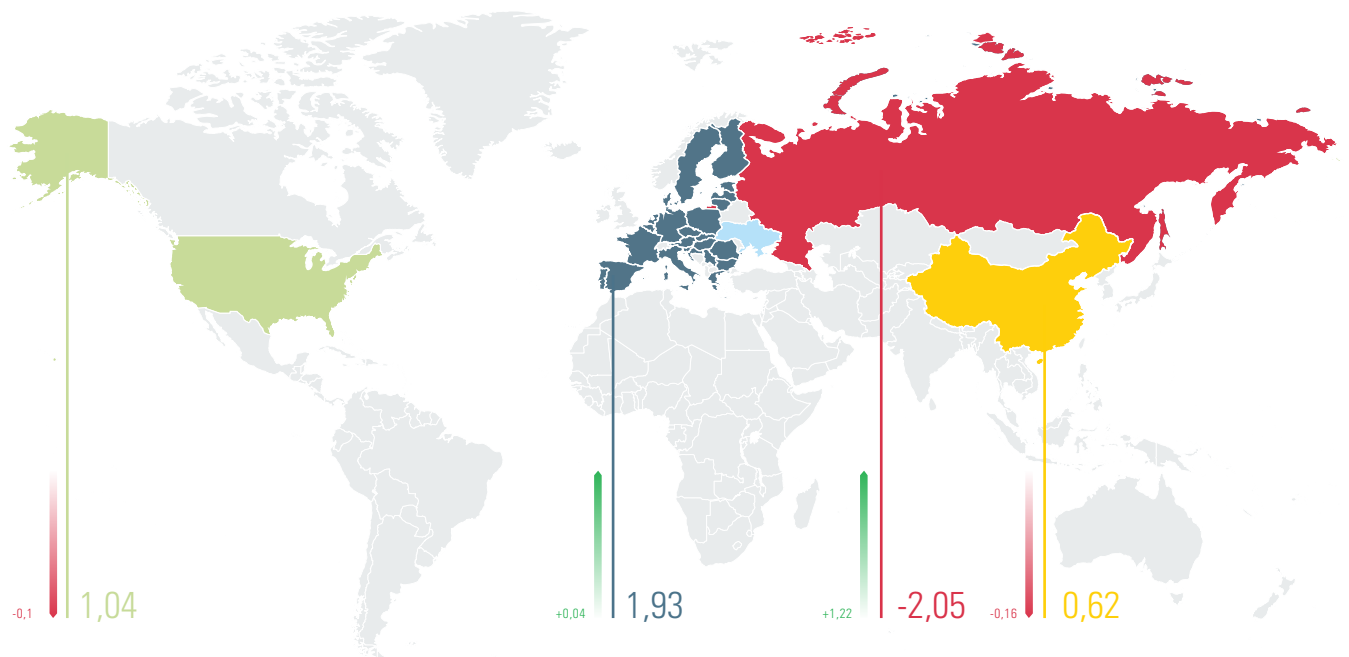
Сигналізувати міжнародним партнерам – теж завдання громадянина. Якщо за кордоном бачать статистику і розуміють, що запит українців на дружбу з Росією зростає, то як ми в цій ситуації можемо вимагати посилення санкцій? Спочатку ми повинні продемонструвати, чого прагнемо.

Ми не можемо знати, чого президент хоче насправді. Але політичний вибір обмежений. Можливо, він хоче миритися з Росією. Можливо, ні. Це не має значення, якщо цього не хочемо ми.

Навіть якщо партія «Слуга народу» здобуде більшість у Раді, то це мандат, але не всюдозволеність. Позаяк ми, виборці, таке рішення ухвалили, можемо його й змінити. Після Революції гідності і втечі Януковича це цілком зрозуміло. Український громадянин у такій ситуації себе проявляє, як супергромадянин.

Якщо ми змусимо владу усвідомлювати, що нам не байдуже, все буде чудово. То виконаймо свою роботу добре.

TRUMAN INDEX

США

СІЧ – БЕР, 2019.

КВІ – ЧЕР, 2019.

ЄС

СІЧ – БЕР, 2019.

КВІ – ЧЕР, 2019.

КИТАЙ

СІЧ – БЕР, 2019.

КВІ – ЧЕР, 2019.

РОСІЯ

СІЧ – БЕР, 2019.

КВІ – ЧЕР, 2019.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

TRUMAN Index є кількісною та якісною оцінкою прогресу України у двосторонніх відносинах за ключовими зовнішньополітичними напрямками – ЄС, США, Китай, Росія. Щопівроку відслідковуємо й поступ України у відносинах з НАТО. Журнал видається щоквартально, що дає змогу відстежити динаміку розвитку відносин. Аналітичний матеріал підготовлено експертами на основі власних спостережень, а також численних бесід із вітчизняними та зарубіжними дипломатами, лідерами думок, офіційними особами.

У TRUMAN Index представлено моніторинг подій у зовнішній політиці України за кожним із напрямів, а також аналіз підходів країни-партнера (регіону, організації) щодо України за досліджуваний період.

Окрім якісного аналізу, кожен подію у двосторонніх відносинах оцінено за шкалою від -10 до 10 балів. Загальний бал зовнішньополітичного напрямку – сума балів подій, що визначали взаємодію впродовж звітного періоду. Експертна група бере за основу методологію BISS, який розробив чітку шкалу оцінювання подій у зовнішній політиці.

Загальний бал зовнішньополітичного напрямку, розділений на кількість подій у звітному періоді, – і становить TRUMAN Index. Такий підхід дає змогу мінімізувати методологічний ризик, що певний зовнішньополітичний напрямок набере вищий бал через більшу кількість незначних подій протягом одного звітного періоду. Водночас, інший звітний період може виявитися менш прикметним через кількість подій, однак більш непересічним, значущим з огляду на вагу подій. TRUMAN Index слугує для збалансування кількості подій та якості співпраці.

ШКАЛА ОЦІНКИ ПОДІЙ:

- **7-10** Економічна і політична інтеграція набрання чинності угодами про поглиблення співпраці
- **4-6** Підписання / ратифікація важливого договору (про співпрацю, торгівлю, тарифи тощо, підписання договорів про інтеграцію), надання кредиту та економічної допомоги
- **1-3** Офіційний візит рівня міністра (ключові міністри: закордонних справ, внутрішніх справ, оборони, економіки та фінансів), переговори про укладання договорів, офіційний візит вищого рівня (президент і прем'єр) з обох сторін, телефонні переговори вищого рівня (передовсім, між главами держав)
- **1-2** Позитивні заяви ключових політиків країни, МЗС щодо зовнішньої політики, парламентські резолюції
- **1** Офіційний візит рівня заступника міністра (і не ключових міністрів), парламентської делегації, виставки, бізнес-форуми, дні національних культур, важливі дипломатичні контакти і переговори
- **-1-2** Негативні заяви ключових політиків країни, МЗС щодо зовнішньої політики, парламентські резолюції
- **-2-4** Затягування із ратифікацією договорів, незапрошення на заходи, ненадання підтримки на міжнародному рівні
- **-3** Порушення договорів, взаємних зобов'язань
- **-4-6** Торговельні війни, антидемпінгові розслідування, бойкот товарів, ембарго, висилка дипломатів, відкликання послів
- **-7-10** Провокації, розрив дипломатичних відносин, військові дії

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-США

АЛЬОНА ГЕТЬМАНЧУК
директорка Центру
"Нова Європа"

ПОЗИТИВНІ БАЛИ: +31

НЕГАТИВНІ БАЛИ: -5

ЗАГАЛОМ: +26

TRUMAN INDEX: +1,04

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

Останні три місяці з огляду на обрання нового президента мали б стати періодом відносного затишшя в українсько-американських відносинах. Проте так не сталося. Зокрема, через резонансні заяви адвоката Трампа Рудольфа Джуліані зі звинуваченнями на адресу оточення новообраного президента Володимира Зеленського й дочасне відкликання посла США в Україні Марі Йованович, яку змінив экс-посол США в Україні Вільям Тейлор.

Перед новим українським президентом ще до інавгурації постало щонайменше декілька питань на американському напрямку: 1) як зробити, щоб Україна не стала предметом внутрішньої політики у США під час президентської кампанії-2020 і водночас не зіпсувати стосунків із Трампом; 2) чи варто розглядати США як країну для першого закордонного візиту; 3) ким замінити посла України в США; 4) якими каналами найефективніше провадити діалог із Білим Домом.

Відповіді на деякі з цих питань досі перебувають на стадії якщо не пошуку, то серйозного шліфування. Виклики, які постали перед Зеленським на американському напрямку, значно серйозніші за ті, що стояли перед Порошенком: і через розв'язані руки американського президента після завершення розслідування Мюллера, і через дедалі помітнішу «втому від санкцій», і через спадщину, котру залишила йому стара українська влада, деякі представники якої вперто хочуть влитися у лави влади «нової».

ХРОНІКА ВІДНОСИН

■ «НОВИЙ ТРАМП»?

До президентських виборів в Україні США намагалися всіляко сповідувати позицію: ми підтримуємо не конкретні персоналії, а принципи. Однак на практиці вона ще перед першим туром трансформувалася в позицію «ми ставимо на переможця»: хто виграв, з тим і працюватимемо. Приблизно так заявляв і держсекретар Майк Помпео в одній зі своїх заяв. США, на відміну від канцлера Меркель чи президента Європейської Ради Дональда Туска, не вітали Порошенка з виходом у другий тур і тим паче не приймали його з візитом між двома турами президентських виборів.

Натомість, Володимир Зеленському не бракувало уваги з боку американських партнерів. Між першим і другим туром у Вашингтон просто після зустрічі з Макроном у Парижі вирушив наблизений до Володимира Зеленського керівник його виборчого штабу, а нині в.о. голови СБУ Іван Баканов. Відбулася низка важливих зустрічей. Напередодні другого туру дещо несподівано для команди Зе відбулась телефонна розмова з держсекретарем США Майком Помпео. Одразу після перемоги просто з літака зателефонував Дональд Трамп. Так само оперативно хотів особисто привітати й поспілкуватися телефоном віце-президент Майк Пенс. Заради розмови з ним довелося зміщувати в часі телефонну розмову з генсеком НАТО Єнсом Столтенбергом.

Розмовою з Трампом, за нашою інформацією, Зеленський задоволений. Навіть при тому, що на його запрошення відвідати

інавгурацію Трамп одразу відреагував відмовою, пообіцявши, однак, спрямувати до Києва найавторитетніше представництво США, яке тільки можливе в цій ситуації. У Зеленського на той час чекали, що інавгурація відбудеться 1 червня, і саме на цю дату, за певною інформацією, орієнтували віце-президента Сполучених Штатів.

Проте інавгурацію Верховна Рада призначила на 20 травня, а делегацію США, зрештою, очолив міністр енергетики Рік Перрі, який зовсім нещодавно відвідував Україну. До делегації також увійшли спецпредставник Держдепу Курт Волкер, посол США при ЄС Гордон Сондланд (що досить показово), директор Департаменту з європейських справ у Раді нацбезпеки США Александер Вінтур (має чимало позитивних відгуків з боку українських контактерів). На запитання, чому насправді не відвідав інавгурацію Майк Пенс, окрім офіційного пояснення, що пов'язане з датою, було й неофіційне: дистанціювання від України як токсичної на той час теми через заяви Рудольфа Джуліані.

Напередодні другого туру виборів з різних джерел лунало чимало припущень, що Дональд Трамп чекав перемоги Володимира Зеленського, бо, по-перше, за Порошенком в очах Трампа завжди тягся шлейф втручання України у вибори-2016 на боці Гілларі Клінтон. Американський президент ніколи про це не забував, попри спроби Києва створити видимість зворотнього. По-друге, перемогу Зеленського, як ми писали в попередньому TRUMAN Index, чимало хто у Вашингтоні вважав шансом для розблокування діалогу США з Росією. Американські дипломати й експерти прогнозували, що після перемоги в другому турі виборів Путін мало не наступного дня випустить українських моряків, що розв'яже руки Білому Дому влаштувати зустріч із Путіним. Пізніше виявилось, що Путін, навпаки, пішов на загострення, запустивши паспортизацію окупованих районів Донеччини, а правило «жодної зустрічі з Путіним, доки моряки за ґратами», очевидно, стосувалося лише зустрічі президентів США та РФ в Аргентині, а не будь-якої наступної в принципі. Понад те, в Осаці після зустрічі з Путіним Трамп відверто заявив, що вони не обговорювали теми затриманих моряків.

Менш сприятливою, ніж за Порошенка, виявилася й політична кон'юнктура в Сполучених Штатах на старті президентства Зеленського: за його попередника тривало розслідування спецпрокурора Мюллера щодо так званої змови кампанії Трампа з Росією. За всієї поваги до української дипломатії та пріоритизації американського напрямку в зовнішній політиці України (українська версія *America first*), найбільше сприяло організації зустрічей на найвищому рівні між українським та американським президентами не розуміння важливості України, а саме політична кон'юнктура, що пов'язана зі звинуваченнями на адресу Росії у втручанні в американські вибори.

До того ж, американські співрозмовники дедалі частіше озвучують таке поняття як «втома від санкцій». Мабуть, недарма

і на сенатських слуханнях у червні американські законодавці активно шукали доказів, чи є санкції проти Росії ефективними, і чи працюють вони в принципі.

Водночас, варто зауважити: якщо в деяких інституціях США перемогу Зеленського сприймали як нове вікно можливостей (в контексті не лише Росії, а й пришвидшення антикорупційних реформ в Україні), підтверджені, що безпосередньо Дональд Трамп робив ставку на Зеленського, ми не знайшли. Україна зацікавила Трампа як джерело компромату на опонентів у президентських перегонах і, ризикнемо припустити, йому важлива не власне постать українського президента, а його готовність постачати й легітимізувати цей компромат. Особливо, якщо за результатами праймеріз кандидатом від Демократичної партії стане Джо Байден.

Щодо інших американських стейкхолдерів, то є помітним бажання надати Зеленському кредит довіри. Щоправда, досить короткостроковий. Наскільки – зрозуміло з виступу Курта Волкера на сенатських слуханнях, у якому він зазначив, що впродовж наступних трьох місяців формуватиметься майбутнє України на наступні п'ять років. Тобто для американців показовими будуть саме найближчі три місяці.

Нині чи не найважливіший актив Зеленського для американських (як і загалом закордонних) партнерів – це неймовірно високий кредит довіри всередині країни, який відображено в 73% підтримки на виборах. Варто повторити й наголосити: американці люблять переможців, а Дональд Трамп – особливо. Саме блискуча перемога Еммануеля Макрона у Франції зробила з нього свого часу привабливого партнера для переговорів. В українському випадку йдеться про президента, котрий, як і Трамп, прийшов до головного крісла країни як кандидат антиістеблішмента й «людина з телевізора». Хоча сам Трамп жодного разу не говорив публічно про Зеленського як про свою українську версію, його адвокат Джуліані в одному з численних інтерв'ю на українську тематику назвав Володимира Зеленського «новим Трампом».

■ ВАШИНГТОН – ЦЕ ХТО?

Зеленський вже на президентському старті відчув проблему «багатоликості» Вашингтона, що стало реальністю та викликом для багатьох закордонних партнерів США після обрання президентом Дональда Трампа. В нашому випадку йдеться про те, хто саме представляє позицію США щодо України і, відповідно, які канали має використовувати нова влада в своїй комунікації зі Сполученими Штатами.

Це питання загострилося після дочасного відкликання посла США в Україні Марі Йовановіч. Однією з причин такого кроку стала розгорнута проти неї кампанія в консервативних американських

медіа генпрокурором України Юрієм Луценком за підтримки адвоката Трампа Рудольфа Джуліані. Історія з Йовановіч показова: вона кинула виклик порядку денному щодо України, який роками або й десятиріччями з певними корекціями сповідував офіційний Вашингтон. За великим рахунком він зводився до боротьби з корупцією, реформування системи правосуддя, економічних реформ. Після початку російської агресії і з огляду на безумовну пріоритизацію українським керівництвом безпекових питань у діалозі зі США з'явився новий наголос американських партнерів у цьому порядку денному: реформувати потрібно країну, не лише її збройні сили.

Коли йдеться про «багатоликість» Вашингтона у формуванні позиції щодо України, йдеться зазвичай про розбіжності між Білим Домом з одного боку та Держдепартаментом чи Конгресом США – з іншого. Проте ситуація більш нюансована. В останні три місяці в українсько-американських відносинах проявлялися радше ознаки «формального» Вашингтона (Держдепартамент, Рада нацбезпеки США, Пентагон, Міністерство енергетики) і «неформального» (особистий адвокат Трампа Руді Джуліані, інші близькі до президента особи, які не мають офіційної посади в уряді). Видається, що порядок денний «формального» крила Вашингтона нині продиктовано розумінням важливості України та її потенційної історії успіху в регіоні (з розряду «без України Росія не буде знову імперією»). Важливість України для «неформального» Вашингтона зводиться на цьому етапі до низки лобістських зусиль і бажання використати Україну у внутрішньоамериканському політичному порядку денному.

Володимир Зеленський – свідомо чи ні – ще до остаточної перемоги на виборах зробив ставку переважно на офіційні канали комунікації. Саме представники уряду США, зокрема Посольства в Україні, Державного департаменту, обрали проактивну позицію в запуску співпраці з Зеленським – спочатку як кандидатом, а потім і президентом. Зеленський особисто або ж представники його команди (Баканов) щонайменше кілька разів зустрічалися з помічником заступника держсекретаря США Джорджом Кентом, якого деякі наші співрозмовники у Вашингтоні вважають головним стратегом з питань України в Держдепартаменті (нагадаю, до літа минулого року працював заступником Марі Йовановіч у Києві). Водночас Зеленський, за словами джерел з його команди, не задовольнив запиту про зустріч із клієнтами Джуліані та донорами Трампа Левом Парнасом та Ігорем Фруманом. Вони натомість зустрілися в Ізраїлі з Ігорем Коломойським.

Про запланований, а потім скасований візит Джуліані в команду Зе, як зізнався спікер кампанії, дізналися з преси. Такий підхід відрізнявся від тактики Петра Порошенка, який активно ангажувався у неформальні контакти (з тим же Джуліані, щоб отримати доступ до американського президента). Зокрема, саме Джуліані, за нашою інформацією, передавав Порошенку дату його першої зустрічі з Трампом у Білому Домі 20 червня 2017 року.

Дещо вибивалася на цьому тлі тільки вечеря в Брюсселі, де серед гостей був присутній Джаред Кушнер. Він хоча і є радником Трампа, його зараховують радше до неформального Вашингтона. Як повідомляють наші джерела, насправді, коли президент отримував запрошення відвідати цю вечерю, від Сполучених Штатів була заявлена участь Майка Помпео. Він мав приїхати до Брюсселя з Лондона, де в цей час перебував з візитом президент Трамп. Лише в останню добу стало відомо, що у вечері братиме участь Кушнер, а не Помпео.

За останні місяці історія з Джуліані обросла кількома сюжетними лініями. І всі вони вже на старті ускладнюють початок співпраці між Україною Зеленського й Америкою Трампа.

Перша лінія – це теми, якими зацікавив Джуліані генпрокурор Юрій Луценко. Нагадаю, йдеться про розслідування Генпрокуратури втручання деяких політичних акторів з України в американські президентські вибори 2016 року на боці Гілларі Клінтон (зокрема Сергія Лещенка й Артема Ситника), підігрування експосла Йовановіч (якої, насправді, ще не було в Україні на час оприлюднення так званої комірної книги Партії регіонів із прізвищем Манафорта), а також розслідування діяльності компанії «Бурісма», членом правління якої донедавна був син Байдена Гантер. Останні звинувачення виявилися особливо затребуваними в контексті виборчої кампанії в США, позаяк давали змогу розкрутити проти Байдена звинувачення у використанні службового становища на користь компанії, до якої був причетний його син (а саме – вимагав зняття з посади генпрокурора України Шокіна начебто тому, що той почав розслідування проти «Бурісми»). У попередніх аналізах ми писали і наполегливо рекомендували не розкручувати подібних тем, бо вони матимуть негативні наслідки для українсько-американських відносин та сприйняття України як держави у Вашингтоні. Все це зробить її заручницею передвиборчої кампанії в США, на певний час узалежнить українсько-американські відносини від цієї історії й Україна для багатьох політичних гравців у Сполучених Штатах стане токсичною подібно до Росії.

Крім того, як ми й прогнозували, розкручування теми втручання України у президентські вибори в США 2016 року з прицілом на Лещенка й Ситника зрикошетило загалом по Україні і її колишньому керівництву. Після складення Порошенком президентських повноважень Джуліані щонайменше двічі в публічній комунікації згадав про экс-президента України (не Ситника чи Лещенка) як особу, що підігрувала обранню Гілларі Клінтон 2016 року. Іншими словами, мала стосунок до «української змови».

Інша лінія – безпосередній вплив клієнтських взаємин Джуліані з Левом Парнасом та Ігорем Фруманом на сприйняття адвокатом Трампа фігури олігарха Коломойського, якого ці особи відвідували в Ізраїлі й, очевидно, не знайшли з ним спільної мови. Саме їх Ігор Коломойський звинуватив у тому, що Джуліані відверто атакував

оточення Зеленського включно з ним самим. Зв'язок між згаданими персонами та Джуліані у темі Коломойського простежувався досить чітко: одразу після погрозливих заяв Коломойського вивести клієнтів Джуліані на чисту воду, адвокат Трампа різко відреагував у Твіттері, назвавши це погрозами на адресу американських громадян і де-факто закликав Зеленського заарештувати Коломойського. Насправді, важливо зауважити, що саме у випадку Коломойського і вимог Джуліані позбутися його впливу, проактивна позиція адвоката Трампа грає на руку Україні як державі, бо спонукає Зеленського на практиці продемонструвати серйозність намірів з деолігархізації.

■ ДЕОЛІГАРХІЗАЦІЯ. АЛЕ НЕ ВИБІРКОВА.

Саме в питанні токсичності Коломойського, хоча й з інших мотивів, думка Джуліані та «неформального» Вашингтона збігається з позицією «формального» Вашингтона. Не доводилося зустрічати жодного американського політика, дипломата чи експерта, який би називав Коломойського позитивним чинником у контексті президентства Зеленського. Нині це – однозначно негативний персонаж для США. «Як ми можемо ставитися до людини, яка вкрала в українського народу понад 5 млрд доларів?», – зауважив у неформальній розмові представник американського уряду.

Найчіткіших проявів позиція США щодо деолігархізації набула в питанні призначення та перебування на посаді очільника АП Андрія Богдана. За нашою інформацією, голова американської делегації та міністр енергетики Рік Перрі під час зустрічі з Зеленським у день інавгурації окремо наголосив на небажаності для США призначення Андрія Богдана на посаду голови Адміністрації (окремо це робив, за твердженням американських джерел, і Курт Волкер). На сенатських слуханнях, які стосувалися політики США щодо України та Росії, зв'язками Зеленського з Коломойським цікавився у Волкера й впливовий сенатор-демократ Роберт Менендес. За нашою інформацією, питання перебування Богдана на посаді голови АП не знято з американського боку й досі. Найімовірніше, наші заокеанські партнери діятимуть за типовою в таких випадках персоналізованою моделлю: коли якась особа, на їхню думку, не відповідає певній посаді, вони системно підриватимуть її позиції, домагаючись звільнення: спочатку неpubлічно, а потім, не виключено, й публічно.

Важливо, щоб вимоги деолігархізації з американського боку не мали ознак вибіркості. Американські партнери можуть посприяти цьому, якщо не допомагатимуть легітимізації тих чи інших українських олігархів, беручи, скажімо, участь у їхніх заходах (як приклад – форум YES Пінчука).

■ ЕКС-ПОСОЛ ЯК НОВИЙ ТИМЧАСОВИЙ ПОВІРЕНИЙ

Гарною новиною на тлі історії з Джуліані є призначення Вільяма Тейлора тимчасовим повіреним США в Україні. Після відкликання Йованович багатьох прихильників розвитку українсько-

американських відносин турбувало, хто замінить Йованович на посаді посла: буде це кар'єрний дипломат, що сповідуватиме традиційний підхід до українсько-американських взаємин, чи особа, яка зосередиться на єдиному завданні – допомагатиме Трампу переобратися на другий термін за допомогою знайденого в Україні компромату на демократів (зокрема Байдена). У квітні (ще до гучних заяв адвоката Трампа) одразу з трьох джерел лунало ім'я самого Джуліані як кандидатури майбутнього посла в Україні. Хоча американські дипломати давали зрозуміти: подібна кандидатура має обмежені шанси на затвердження в Сенаті, тож є малоймовірною. Відтак називали ще кілька імен, які теж належали до категорії політичних призначень.

Складність проходження бажаної для Трампа кандидатури через сенат називають головною причиною повернення Вільяма Тейлора. Його переваги – розуміння України та вміння навіть найдражливіші питання обговорювати в приязній, партнерській манері.

Важливо зауважити, що дедалі частіше контактером між Києвом та Вашингтоном стає посол США при ЄС Гордон Сонланд, який є саме політичним призначенням. У дипломатичних колах про нього говорять як про своєрідного «куратора Європи» від Трампа. Нагадаємо, він був у складі делегації на інавгурації президента Зеленського і, за деякими даними, ще тоді запросив його на вечерю до Брюсселя за участі Майка Помпео.

■ ВІЗИТ ДО ВАШИНГТОНА: НЕ ПЕРШИЙ, АЛЕ НЕ МЕНШ ВАЖЛИВИЙ

У команді Зеленського напрочуд серйозно сприймають перший візит до Сполучених Штатів. Американську столицю певний час навіть вважали напрямком для першої закордонної поїздки. Візит до Вашингтона та зустріч із Трампом були б і досить вигідним тлом напередодні парламентських виборів, попри й так високу популярність президентської партії «Слуга народу». Проте невдовзі стало зрозуміло, що для такої зустрічі потрібна неабияка підготовка. Зокрема, й з огляду на те, що візит не має бути затьмарено звинуваченнями особистого адвоката Трампа. Також Зеленському потрібен був час на пошук нової кандидатури посла України в США, адже Валерій Чалий сприймався як близький соратник Порошенка. Природно, новий президент хотів би, щоб візит готувався вже за наявності в США посла, що представляв би Україну Зеленського, а не Порошенка, і якому б він міг довіряти. На час написання матеріалу на цю посаду було кілька кандидатур фахових дипломатів-важковаговиків з відповідним досвідом роботи на американському напрямку.

Крім того, американська сторона одразу дала зрозуміти: такий візит має відбутися вже після парламентських виборів в Україні. Щоб електоральний ефект від нього таки був, українська сторона надіслала запит на офіційне запрошення Білого Дому. Деякі інсайтери відзначили в ньому певні передумови для того, щоб

візит відбувся. Зокрема, забезпечення проведення вільних та незалежних парламентських виборів, демонстрацію боротьби з корупцією etc. Посол Валерій Чалий звернув увагу й на те, що в запрошенні йдеться про «стратегічне партнерство» між Україною та США. Хоча для українського оглядача цей термін є давно девальвованим, американська сторона неохоче вдавалася до подібних формулювань в офіційній риториці щодо України, надаючи перевагу характеристиці просто «партнер».

Прикро, що через деструктивні зусилля Юрія Луценка перед візитом до США у Києві мають відповідати на питання (щодо долі двох згаданих розслідувань), яких в українсько-американському діалозі на найвищому рівні не мало б фігурувати в принципі. Позаяк президентська кампанія в США набуває обертів, будь-яку неточну комунікацію з українського боку може бути інтерпретовано як втручання України в чергову президентську кампанію, тільки вже на боці Дональда Трампа. Щоб уникнути цього, Зеленському доведеться виходити щонайменше з кількох базових речей:

- жодних обіцянок прискорити чи вплинути на перебіг розслідування. США роками вимагають від України незалежного правосуддя, час продемонструвати його на конкретному кейсі;

- діалог виключно офіційними каналами. Суворі дисципліна щодо коментування заяв Джуліані з боку офіційних представників президента Зеленського;
- максимальна публічність і транспарентність будь-якого впливу чи тиску на Україну з боку Джуліані. Наші союзники тут – американські урядовці, конгресмени й сенатори, а також американські лідери думок;
- за можливості надати переконливі докази Трампу, що ані тема «української змови», ані питання розслідування справи Байдена не є важливими для американського виборця й не вплинуть на результат президентської кампанії в США.

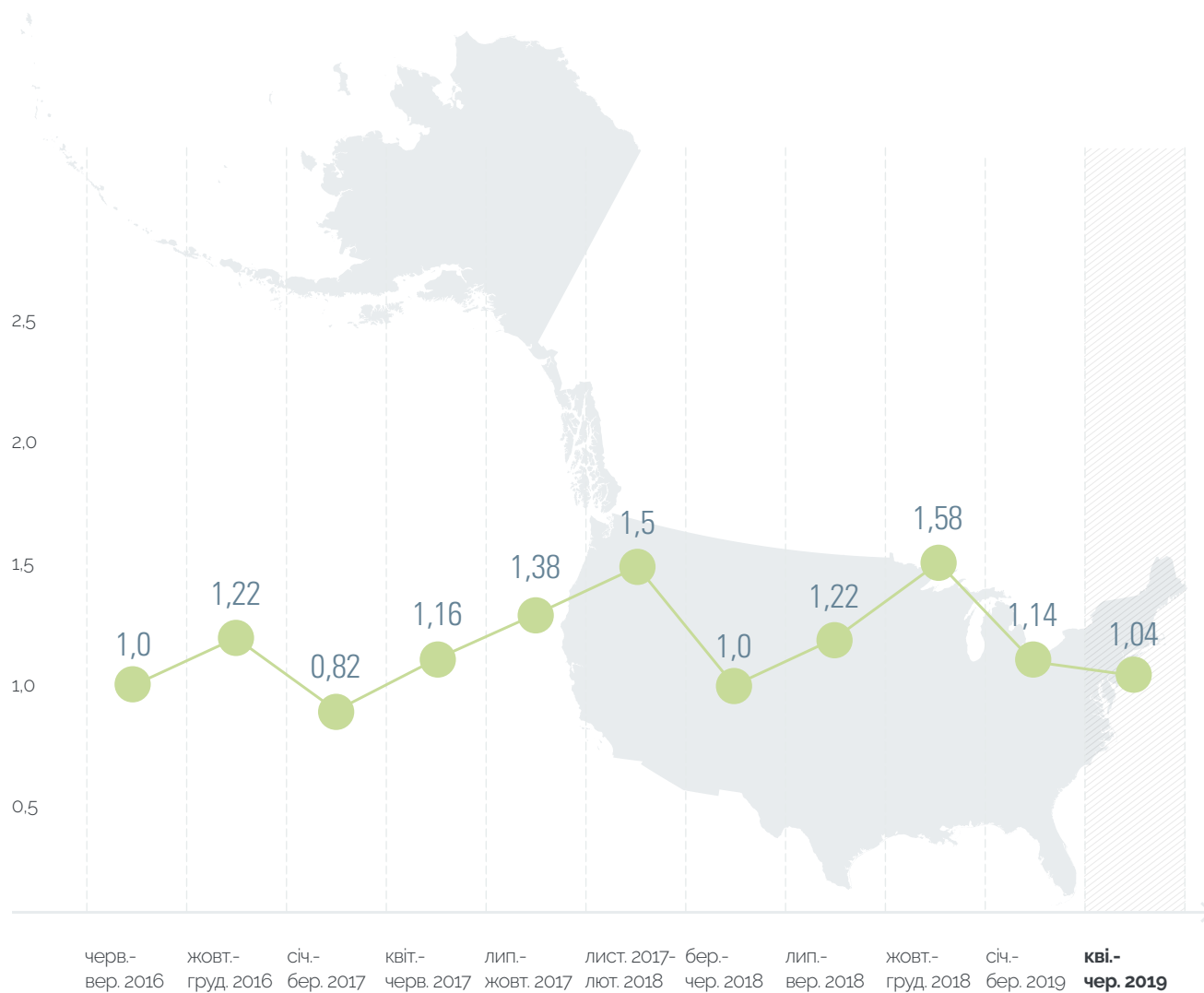
Так чи інакше, напередодні візиту українського президента до Вашингтона вимушені констатувати: чого справді мало в українсько-американських відносинах – це, власне, українсько-американських відносин. Є внутрішня політика США, де Україну на найвищому рівні наразі вважають джерелом компромату. Є американсько-російський діалог, де в Україні й досі вбачають перешкоду. Партнерства й надалі бракує.

ПОДІЇ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНА-США (КВІТЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ 2019 РОКУ). ОЦІНКА В БАЛАХ

ДАТА	ПОДІЯ	БАЛИ
4 квітня	Одну з центральних вулиць Києва (Івана Кудрі) перейменували на честь американського сенатора Джона Маккейна – великого друга і партнера України.	+0,5
4 квітня	Комітет із закордонних справ Сенату США затвердив і рекомендував до схвалення резолюцію, що закликає забезпечити свободу навігації у Чорному морі та підтримує скасування газогону «Північний потік-2». Як повідомило Посольство України в США, співавторами резолюції є близько сімдесяти сенаторів від Демократичної і Республіканської партій.	+0,5
15 квітня	До Одеського порту прибула чергова партія американської військової допомоги – 35 бойових машин Hummer. Їх отримано згідно з контрактами, які укладено на підставі коштів, виділених Україні в межах бюджетних асигнувань Пентагону. За повідомленням Посольства України в Сполучених Штатах, серед 35 автомобілів – 20 броньованих і 15 медичних для потреб Збройних сил України.	+2
18 квітня	Посольство США окремою заявою відреагувало на рішення Окружного адміністративного суду Києва визнати націоналізацію Приватбанку незаконною. Воно нагадало, що 2016 року «міжнародні партнери України підтримали рішення уряду та НБУ націоналізувати Приватбанк».	-1
19 квітня	Напередодні другого туру президентських виборів Держсекретар США Майк Помпео зателефонував Президенту України Петру Порошенку, а також кандидату Володимир Зеленському.	+1,5
21 квітня	Посольство Сполучених штатів Америки в Україні оприлюднило заяву, в якій визнало результати президентських виборів.	+1
21 квітня	Президент Трамп зателефонував Володимир Зеленському привітати з перемогою на виборах.	+3
23 квітня	Відбулася телефонна розмова між Володимиром Зеленським та віце-президентом США Майком Пенсом.	+2
25 квітня	Сполучені Штати в заяві Держдепу засудили рішення президента РФ Путіна про прискорене надання російського громадянства українцям, які живуть у контрольованій Росією східній Україні. Дії Росії названо «вкрай провокаційною акцією, що посилює напад на суверенітет і територіальну цілісність України».	+1

ДАТА	ПОДІЯ	БАЛИ
25 квітня	Верховна Рада ухвалила важливі для США зміни до закону про протимінну діяльність. Напередодні посольство США заявило, що Україна ризикує втратити донорське фінансування від іноземних партнерів, якщо цих змін не буде внесено.	+1
7 травня	Державний департамент підтвердив, що посол США Марі Йовановіч завершує трирічний дипломатичний термін і дата її від'їзду узгоджується з передаванням президентської влади в Україні. У Держдепі ротацію посла назвали запланованою.	-1
8 травня	Заступник помічника держсекретаря США Джордж Кент зустрівся з новообраним президентом Володимиром Зеленським і запевнив у незмінності підтримки Вашингтоном політичних та економічних реформ в Україні, згідно з повідомленням «Європейської правди».	+1
10 травня	Персональний адвокат американського лідера Рудольф Джуліані <u>заявив</u> , що планує їхати в Україну, аби вмовити новообраного президента Володимира Зеленського не припиняти розслідування справ, у яких зацікавлений Дональд Трамп. Пізніше Джуліані скасував візит, заявивши, що опинився б у «середовищі людей, які є ворогами президента, а в деяких випадках і ворогами Сполучених Штатів». З-поміж таких людей він <u>назвав</u> нардепа Сергія Лещенка.	-2
20 травня	Делегація США на чолі з міністром енергетики Ріком Перрі прибула на інавгурацію Зеленського. Президент України закликав США не припиняти політику посилення санкцій проти Росії.	+3
1 червня	В Адміністрації президента підтвердили, що президент США Дональд Трамп запросив Володимира Зеленського відвідати Вашингтон з офіційним візитом. Дату, однак, не було запропоновано.	+1
1 червня	У Палаті представників Конгресу США представили законопроект, що передбачає посилення підтримки суверенітету і територіальної цілісності України, розширення оборонної допомоги та надання нашій державі статусу головного військово-політичного союзника США.	+1
3 червня	В Україні з першим візитом як стратегічний радник з питань реформування оборонної промисловості перебував Дональд Вінтер. Під час зустрічей з українськими партнерами він обговорював реформування ЗСУ та підвищення прозорості в забезпеченні армії озброєнням та військовою технікою.	+1
5 червня	Уряд України ухвалив рішення про подовження дії двох угод між Україною та США до 2025 року. Як повідомила «Європейська правда» з посиланням на прес-службу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, «ці угоди є важливим інструментом для надання юридичної, технічної та фінансової допомоги Україні з боку США у зміцненні механізмів демократичного врядування, продовженні боротьби з корупцією, проведенні реформ у галузі правосуддя, децентралізації, захисту прав людини, а також підтримці економічного розвитку нашої держави».	+1
8 червня	Посольство США в Україні виступило з заявою, у якій висловило занепокоєння чинними вимогами до членів міжнародних наглядових рад державних підприємств подавати майнові декларації, які призначено для держслужбовців.	-1
18 червня	Міністерство оборони США оголосило, що планує виділити Україні 250 млн доларів в межах співпраці у царині безпеки для нарощування потенціалу ЗСУ. Таким чином загальний обсяг допомоги Україні в галузі безпеки з 2014 року сягне 1,5 мільярда доларів.	+3
18 червня	Посол Вільям Тейлор став тимчасово повіреним у справах США в Україні. Вільям Тейлор був послом США в Україні з 2006 по 2009 рік.	+2
18 червня	У комітеті з міжнародних справ Сенату відбулися слухання щодо політики США в Україні та Росії.	+0,5
20 червня	Палата представників США ухвалила законопроекти, що передбачають надання Україні майже 700 млн доларів підтримки. Йдеться про фінансування з боку Пентагону, Державного департаменту, Агентства США з міжнародного розвитку та суміжних програм на 2020 рік.	+2
22 червня	Тимчасовий виконувач обов'язків голови СБУ Іван Баканов відвідав США в рамках підготовки візиту президента Зеленського до Сполучених Штатів.	+1
26 червня	У Вашингтоні підписаний Меморандум про надання США допомоги Україні у сфері зберігання боєприпасів на суму 4 млн доларів.	+2

TRUMAN Index

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-ЄС

ЛЕОНІД ЛІТРА
старший аналітик Центру
«Нова Європа»

ПОЗИТИВНІ БАЛИ: +37

НЕГАТИВНІ БАЛИ: -6

ЗАГАЛОМ: +31

TRUMAN INDEX: +1,93

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

Обрання Володимира Зеленського президентом України дало новий поштовх відносинам між Україною та ЄС. Запевнення продовжувати інтеграцію в ЄС та перший офіційний візит до Брюсселя дозволили припустити, що відкочування українських амбіцій щодо Євросоюзу не буде. Зеленському також вдалося налагодити хороші робочі стосунки з лідерами ЄС. Незважаючи на дрібні непорозуміння, сприйняли його добре. Особливу увагу приділено політиці Зеленського щодо окупованого Донбасу. Новий президент пояснив свої ідеї, що стосуються здебільшого комплексу заходів для покращення гуманітарного становища на сході України. В Брюсселі позитивно поставилися до його пропозицій, нині ЄС чекає їхньої реалізації.

ЄС подовжив економічні санкції проти Росії ще на шість місяців, проте не зміг погодити комплексу заходів за її політику «паспортизації» для мешканців окупованого Донбасу. Ба більше, якоїсь відповіді годі й чекати. Це демонструє настрої для пошуку діалогу, а не конфронтації з Росією шляхом застосування додаткових санкцій. Найкращою ілюстрацією стало скандальне повернення російської делегації до ПАРЄ без жодних обмежувальних заходів та передумов. Схоже, коли йдеться про реформи, увага Зеленського зосереджена на головних пріоритетах ЄС: його дії було спрямовано на рекриміналізацію незаконного збагачення, перезапуск Національного агентства з питань запобігання корупції та запуск Вищого антикорупційного суду. Попри розчарування Верховною Радою, парламенту вдалося ухвалити доповнену версію Додатку XXVII до Угоди про асоціацію щодо енергетики та низку законів, що потрібні для поглиблення євроінтеграційного процесу.

ХРОНІКА ВІДНОСИН

■ ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ: ПЕРЕСТАНОВКА

Попри політичну турбулентність як у Києві, так і в Брюсселі, інтенсивна співпраця між Україною та ЄС тривала. Обидві столиці пройшли через вибори, що змусило зосередити їхню увагу здебільшого на власних внутрішніх програмах. Звісно, для України Європейський Союз роками залишається частиною внутрішнього порядку денного, тож не дивно, що євроінтеграція була серед найбільш обговорюваних тем. Новообраний президент Володимир Зеленський взяв на себе зобов'язання продовжити рух України в Європу й неодноразово наголошував: стратегічним напрямком

України під час його перебування при владі залишатиметься інтеграція до ЄС.

Слова Зеленського підкріплював його перший закордонний візит до Брюсселя, під час якого відбулися зустрічі з представниками ЄС і НАТО. Хоча деякі з європейських чиновників в процесі виборчої кампанії відверто продемонстрували підтримку Петру Порошенку, схоже, всі вони швидко пристосувалися до факту обрання Зеленського. В Брюсселі він зустрівся з президентом Європейської комісії Жаном-Клодом Юнкером, президентом Європейської ради Дональдом Туском, віце-президентом ЄС Валдісом Домбровскісом та верховною представницею ЄС Федерікою Могеріні. Особливо «хімію» (в хорошому сенсі) можна було помітити між Зеленським

та Юнкером, коли президент Європейської ради під час інтерв'ю сказав журналісту, що здобув нового друга, коли той запитав, чи скучив він за Порошенком. Зеленський у своєму інтерв'ю назвав Юнкера «класним дядьком».

Загалом, візит до Брюсселя видався успішним, адже Зеленський запозичив порядок денний України щодо ЄС у Порошенка. Слабкою ланкою візиту стали інституційні реалії: за кілька місяців у Європейському Союзі з'являться нові лідери й Зеленському доведеться налагоджувати зв'язки після зміни очільників. Крім того, Зеленський побував на обіді в посольстві США у Брюсселі, де зустрівся із зятем і радником президента Дональда Трампа Джаредом Кушнером. За інформацією з певних джерел, він підмінив Держсекретаря Майка Помпео. Дипломатичне джерело в Брюсселі відзначило невдоволення Дональда Туска тим, що Зеленський спершу узгодив деталі візиту з посольством США, а вже потім із чиновниками ЄС, чим поставив Сполучені Штати на пріоритетнішу сходинку. Втім, не лише цей випадок збентежив Туска. З джерел відомо, що Зеленський розпочав говорити українською, однак продовжував переходити на російську під час розмови з президентом ЄС, що змусило його трохи понервувати.

Обговорення в Брюсселі точилися довкола кількох тем – усіх важливих для України. Головною була російська агресія в Україні та санкції. Зеленський представив свої думки щодо окупованого Донбасу з особливим акцентом на людський вимір. В ЄС його ідеї сподобалися, тож тепер президенту України доведеться продемонструвати серйозність своїх слів та їхню реалізацію. Іншою темою стали реформи й підтримка з боку Європейського Союзу. У ЄС позитивно сприйняли підхід Зеленського до надання пріоритету реформам, а вже потім іншим питанням, на кшталт членства. Знову-таки, новий президент мусить довести свої наміри на практиці. Нарешті, Зеленський порушив питання квот для України. І хоча впевненості щодо розвитку цього питання поки немає, воно є ключовим для України для її збереження на порядку денному, позаяк у Києві готують пропозиції правок до Угоди про асоціацію 2020 року.

Окрема й дуже важлива дискусія була зосереджена довкола саміту Україна-ЄС, запланованого на 8 липня ще до президентських виборів в Україні. Під час візиту Зеленський хотів підтвердити чинність цієї дати, позаяк, за інформацією дипломатичного джерела в Брюсселі, один з лідерів Європейського Союзу запропонував перенести саміт на осінь (так вже сталося із зустріччю Північноатлантичної ради в Україні). Проте Зеленський підтвердив, що саміт відбудеться саме 8 липня перед парламентськими виборами 21 липня, щоб продемонструвати виборцям: курс України в ЄС залишається стабільним і керованим не гірше, ніж за попередників.

Президент Зеленський, не будучи великим фахівцем із зовнішньополітичних питань, та й не вважаючи себе таким, напередодні інавгурації розпочав підготовку власного зовнішньополітичного порядку денного включно з питаннями ЄС. Спершу він призначив своїм радником з питань зовнішньої політики авторитетного голову Місії України при НАТО Вадима Пристайка. Після інавгурації підвищив його до заступника голови Адміністрації Президента. Пристайко є досвідченим кар'єрним дипломатом, прихильником європейської та євроатлантичної інтеграції. Згодом Зеленський зустрівся із комісаром Ганом для докладного обговорення відносин із Європейським Союзом та реформ в Україні. Цікаво, що маючи певні розбіжності з Петром Порошенком, Ган відхилив пропозицію зустрічі з ним після виборів: він неодноразово наголошував, що не довіряє Порошенку, бо той систематично не виконує обіцянок.

Наступні декілька місяців будуть вкрай важливими для взаємин між Україною та ЄС. По-перше, Україна має нового президента, а невдовзі матиме ще й нові Верховну Раду та уряд. По-друге, політична верхівка в Європейському Союзі теж оновиться і, ймовірно, буде не такою прихильною до України. Після травневих виборів до Європарламенту стало очевидно, що в Україні менше надійних друзів. Тож доведеться вибудовувати нові відносини, адже кількість депутатів, що не підтримують Україну, зросла, тоді як деякі з її запеклих прибічників, зокрема Ребекка Гармс та Ельмар Брок, цього разу не балотувалися.

■ ТРОХИ САНКЦІЙ І ГОДІ!

Упродовж моніторингового періоду між Києвом та Брюсселем розпочалася чергова хвиля обговорення санкцій Європейського Союзу проти Росії. Окрім тих, що пов'язані з незаконною анексією Криму, економічних та заходів через російську агресію поблизу Керченської протоки, дискусію викликало рішення Росії про пришвидшення видачі паспортів, а отже – російського громадянства для українців окупованого Донбасу. Україна негайно відреагувала на такий крок РФ гучними протестами й закликами до Європейського Союзу та інших міжнародних партнерів запровадити додаткові санкції. Міністр закордонних справ Клімкін зазначив, що ЄС повинен узгодити системну відповідь на дії Росії і вжити таких обмежень, що утримають Росію від подібної політики. Клімкін підкреслив: цього разу символічні персональні санкції не задовольнили жодного запиту, а заборона на відрядження для 10, 20 чи 50 осіб є безглуздою й розглядатиметься Україною як зрада. Український дипломат висловився за нові санкції, провівши паралелі з іншими країнами-членами ЄС, як от Естонія та Латвія, що розв'язували ту саму проблему.

Реакція ЄС не виправдала українських сподівань. Спочатку в Європейському Союзі засудили рішення Путіна про видачу паспортів на окупованій території. Згодом ЄС запровадив

персональні санкції до відповідальних за це рішення осіб. Водночас об'єднання обмірковує заборону в'їзду на територію ЄС громадян України, що отримали так звані «швидкісні» російські паспорти. Це питання перебуває на розгляді Єврокомісії. Спершу розраховували, що рішення Європейського Союзу щодо відповіді на «паспортну атаку» Росії ухвалить на саміті ЄС 20-21 червня. Проте запровадження додаткових санкцій підтримують лише 8-9 країн-членів Союзу. З дипломатичних джерел відомо: нині в ЄС відсутні настрої на подальші обмеження чи збільшення тиску на Росію. Навпаки, схоже, у Європейському Союзі планують налагодити діалог із Росією, хоча це ніяк не вплине на наявні санкції. При цьому чиновники ЄС відзначили, що рішення Росії порушило дух і мету Мінських домовленостей, тож ймовірність подовження ухвалених санкцій має зрости.

Небажання запроваджувати нові санкції не є новинкою для ЄС. Після російської атаки поблизу Керченської протоки під впливом Німеччини, Франції, Італії та низки інших членів Європейського Союзу в Брюсселі тривалий час зволікали з відповіддю. Зрештою, застосовані обмеження виявилися вкрай символічними: до переліку персональних санкцій було додано декілька імен. «Азовський пакет» санкцій, який укладено ще й через втручання Росії у міжнародні морські перевезення до українських портів в Азовському морі і який просувало українське керівництво, був надзвичайно символічним. Натомість Європейський Союз пообіцяв компенсувати брак обмежувальних заходів фінансовою підтримкою розвитку Азовського регіону.

Економічні санкції ЄС проти Росії, які вважають головними в Україні, продовжено ще на шість місяців. Це сталося після інформування канцлера Німеччини Ангели Меркель та президента Франції Емануеля Макрона про перебіг виконання Мінських домовленостей. Дебатів майже не було, крім пропозиції від Польщі подовжити санкції на рік замість шести місяців. Вже є приклади санкцій, які поновлюють щороку, приміром, проти Сирії. Однак пропозицію Польщі не підтримали, хоча, на думку України, вона була вдала.

Брак прагнень подовжувати економічні санкції помітний у ЄС щоразу, коли виникає потреба їх поновити. Однак те, що санкції прив'язано до виконання Мінська, свідчить про їхню малоймовірне скасування. Такі дії були б небезпечними, коли новий президент України випробує свої ідеї з покращення гуманітарного виміру на окупованому Донбасі. Кроки Зеленського потребують підтримки у вигляді санкцій ЄС щодо Росії. Інакше вдома їх можуть сприйняти як капітуляцію.

На відміну від ЄС, Рада Європи продемонструвала неспроможність протистояти російській «стратегії» з повернення до ПАРЕ без виконання жодної з умов переліку, що спричинив її виключення. Перед голосуванням очільник українського МЗС намагався

прив'язати повернення російської делегації до виконання Мінських домовленостей. Визнаючи, що немає безпосереднього зв'язку між Росією в ПАРЕ та Мінськими домовленостями, Клімкін наголосив: якщо Рада Європи готова повернути російську делегацію без виконання нею жодних правил ПАРЕ (коли та ще й видає паспорти на окупованих територіях), будь-яка логіка стає безглуздою. Попри очевидність усвідомлення Росією всієї безкарності своїх дій, Парламентська асамблея, в якій вагому роль відіграють Франція, Німеччина та Італія, проголосували за повернення Росії, попри невиконання жодних вимог. Скриню Пандори відкрито, а отже – аналогічне напевно повториться в майбутньому.

■ ЕКОНОМІКА: ГОТУЮЧИСЬ ДО ЗМІН

2020 року Україна зможе внести пропозиції змін до Угоди про асоціацію з ЄС. Сподіваються, що запропоновані корективи краще відображатимуть українські інтереси. Для цього Україні доведеться провести консультації з низкою міністерств та сформулювати конкретні правки. Потреба такої корекції полягає в тім, що відбулося чимало змін від часу переговорів про Угоду в період з 2007 по 2011. Зазнала їх не лише Україна, а й ЄС, і ці процеси не відбито сповна в поточній угоді. Ті в Україні, хто знайомий з перебігом виконання Угоди про асоціацію, стверджують, що держава має змінити свої зобов'язання перед ЄС, бо вони є вищими за українські можливості. Україна здатна реалізувати положення Угоди про асоціацію лише в разі значно більшого фінансування. Різниця між зобов'язаннями та фінансуванням величезна. Якщо порівняти обсяг коштів, які виділено країнам Центральної Європи до їхнього вступу в ЄС, із запропонованими Україні, стає очевидним рівень її недофінансування для швидкого переходу до стандартів ЄС і стабільного зростання.

Адміністрація Зеленського вже подала деякі запити на зміну економічної частини Угоди. Вони стосуються квот, у питанні яких ЄС готовий на певні кроки назустріч Україні, а також базової Угоди. За словами одного з дипломатичних джерел в ЄС, наразі незрозуміло, як Брюссель відреагує на пропозицію щодо змін Угоди про асоціацію та чи пристане на неї. Це свідчить, що в ЄС не готові на такий крок. А втім, у царинах, де інтереси збігаються, жодних проблем у співпраці Києва і Брюсселя немає. Останнім прикладом є зміни до Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з бажанням ЄС обмежити імпорт птиці до об'єднання. Тривалий час компанія МХП, що належить підприємцю й соратнику Порошенка Юрію Косюку, експортувала до ЄС курятину з кісткою всередині, що не підлягає оподаткування згідно з чинним Договором. Кістку витягали вже на підприємствах Європейського Союзу. ЄС порушив це питання 2018 року, узгодивши з Україною збільшити у 2019-му квоти на експорт птиці в обмін на внесення змін до Угоди про закриття податкової лазівки.

Ще одним успішним прикладом в останньому триместрі стало внесення Додатку XXVII (так званий «енергетичний додаток» Угоди про асоціацію). Рада асоціації погодилася зі змінами, а Уряд України та Верховна Рада ухвалили й ратифікували їх. Ці зміни дадуть змогу забезпечити правову та інфраструктурну інтеграцію України в Європейський Союз у галузі енергетики. Документом передбачено консультації України з Єврокомісією щодо відповідності будь-якої законодавчої енергетичної ініціативи із законодавством ЄС. Зі свого боку Україна повинна утримуватися від ухвалення будь-яких законів до того, як Єврокомісія розгляне законопроект і засвідчить його відповідність власному законодавству. Показово, що зобов'язання мають обидві сторони, а не лише українська. Якщо у довгостроковій перспективі відбудеться інтеграція енергетичного ринку, це неабияк допоможе Україні у перемовинах із російським Газпромом.

Відбулися деякі зміни в покращенні правового поля для доступу до більшої кількості інструментів ЄС. Серед них є особливо важлива. Верховна Рада України ухвалила законопроект про імплементацію актів законодавства Європейського Союзу в галузі технічного регулювання, що потрібне для початку формальної процедури оцінювання готовності України до укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів (ACAA). В Україні прагнуть завершення цього процесу, бо відтак зросте експорт промислових товарів до ЄС.

Доки впорядковують АСAA, український аграрний експорт до ЄС зростає. За перший квартал 2019 року експорт продукції агропромислового комплексу до ЄС збільшився на 24,4% проти 2018-го. Імпортують найбільші обсяги Нідерланди (379 млн доларів), Іспанія (342 млн доларів), Італія (215 млн доларів), Польща (178 млн доларів) та Німеччина (157 млн доларів). У топ-5 країн експортерів до України увійшли Польща (150 млн доларів), Німеччина (120 млн доларів), Франція (85 млн доларів), Італія (67 млн доларів) та Угорщина (49 млн доларів). Половину сільськогосподарської продукції, яку експортують до ЄС, становлять зернові, олія – 17,8%.

■ РЕФОРМИ

Увагу Європейського Союзу так само було зосереджено на головних реформах в Україні, здебільшого боротьбі з корупцією. Позаяк чимало питань пов'язано саме з нею, переважали три теми: запуск роботи Вищого антикорупційного суду, відновлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення та перезапуск Національного агентства з питань запобігання корупції. Очевидно, ці пріоритети були й у центрі уваги президента Зеленського. Вагомим чинником, що сприяє боротьбі з корупцією, є присутність у команді Зеленського Руслана Рябошапки, колишнього заступника Міністра юстиції та члена Національного агентства з питань запобігання корупції. Його призначено на посаду заступника голови Адміністрації Зеленського, що відповідає за правосуддя. Тож початок у подоланні бездіяльності в боротьбі з корупцією у Зеленського хороший, проте робити навіть попередні висновки зарано.

Щоб відновити кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, президент надіслав до Верховної Ради свій законопроект. За інформацією команди Зеленського, його укладено за допомогою міжнародних партнерів та найкращих правових експертів у цій галузі. Законопроект передбачає запровадження нового інструменту для «нейтралізації» наслідків рішень Конституційного Суду, які, фактично, пропонують разову амністію на незаконно здобутий капітал. Цей довгоочікуваний законопроект є одним з головних елементів успішної співпраці з МВФ та ЄС. Екс-президент Порошенко теж намагався відновити кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, проте Рада була абсолютно бездіяльна, доки він ще перебував на посаді. Між тим є близько 10 законопроектів з цього питання від різних політичних груп. Та, схоже, жоден з них не буде ухвалено нинішнім парламентом.

Запуск Вищого антикорупційного суду відкладається через технічні питання, що стосуються будівель для роботи цього й апеляційного судів, та встановлення обладнання. Поки процес запуску Антикорупційного суду сприймають позитивно, особливо в частині вибору суддів. Втім, дехто ще зберіг критичне ставлення до окремих із них. Зеленський зустрівся з головою Верховного Суду й пообіцяв підтримати своєчасний запуск, який заплановано на 5 вересня.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) теж включено до президентського порядку денного. Його команда критично ставиться до нинішньої роботи Агентства і пропонує перезавантажити інституцію. Президентський законопроект здебільшого зачепить три основні питання: зміну керівництва структури на ухвалення рішень однією особою замість нинішнього формату колегіального ухвалення п'ятьма; розв'язання питання доступу НАЗК до державних реєстрів; усунення можливостей для третіх сторін, як от Міністерства юстиції, блокувати роботу Агентства.

Вдосконалення НАЗК і створення ефективної автоматизованої системи перевірки електронних декларацій є двома основними умовами для отримання другого траншу макрофінансової допомоги ЄС у розмірі 500 млн євро. Інші умови – ухвалення закону щодо протидії відмиванню грошей, про авторизованих економічних операторів, ухвалення середньострокового плану реформування митної та податкової адміністрацій та початок імплементації закону про ринок електроенергії. Зайве казати, що співпраця з МВФ залишається умовою для отримання коштів Європейського Союзу. Деякі чиновники ЄС публічно заявили, що сподіваються на виконання Україною всім умов та отримання Києвом траншу до кінця року. Проте в приватних розмовах європейські дипломати менш оптимістичні й передбачають надходження коштів лише наступного року.

■ ЕНЕРГЕТИКА: ПІДРІЗАННЯ КРИЛ «ПІВНІЧНОМУ ПОТОКУ»

Із внесенням змін до Газової директиви ЄС плани щодо проекту «Північний потік-2» дещо змінилися. Поправки, які застосовують до трубопроводів з країн, що не входять до складу ЄС, включно з «Північним потоком-2», змусять Газпром грати за правилами Європейського Союзу. Це може пригальмувати проект і зменшити його прибутковість, бо зобов'язуватиме до такого: доступ третіх сторін, поділ права власності, регулювання тарифів та прозорість операції загалом.

Компанія, що керує «Північним потоком-2», погрожує подати позов до суду на Європейський Союз у разі застосування поправок до проекту: власники стверджують, що нова Газова директива ставить під загрозу мільярди євро, які вкладено в трубопровід. У листі до президента Єврокомісії виконавчий директор «Північного потоку-2» Матіас Варниґ попередив: якщо компанія не матиме права на відступ від Газової директиви, це може розглядатися як дискримінація трубопроводу й порушуватиме міжнародні угоди з ЄС. Метою цього листа було змусити Євросоюз розглянути питання про звільнення «Північного потоку-2» від директиви. Це є юридично можливим, однак вирішувати це питання повинна Єврокомісія. Умови для звільнення прості: проект має бути готовим до комерційного

використання до набуття чинності нових поправок. Це навряд чи можливо, адже ті набувають чинності цього літа, а запуск «Північного потоку-2» відбудеться не раніше ніж 2020 року.

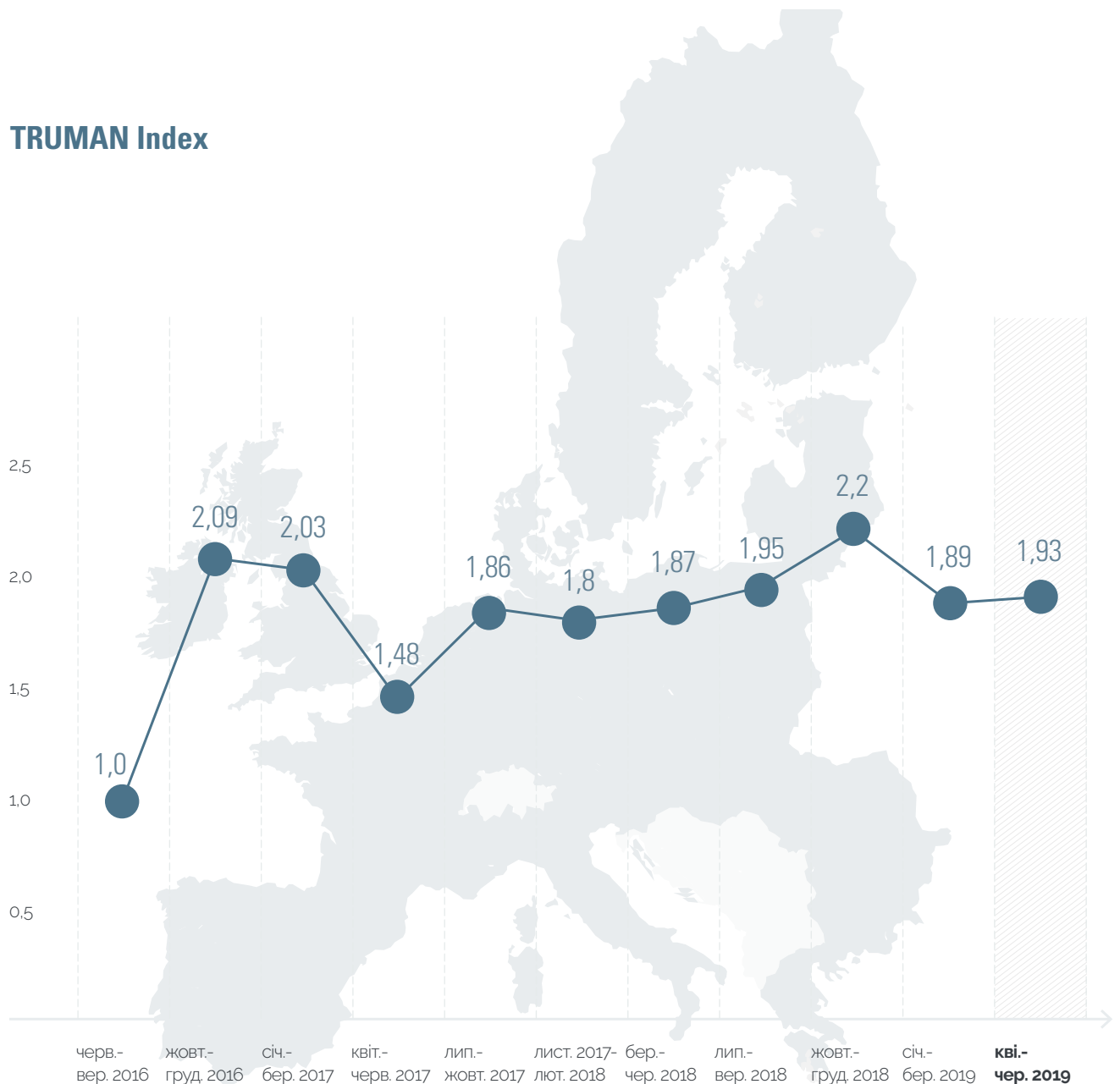
Затримка з термінами запуску «Північного потоку-2» означає, що Газпром муситиме домовлятися з Україною про транзит російського газу українською газотранспортною системою. Для України кошти від транзитних платежів важливі, бо становлять 4% від ВВП країни. Це означає, що втрата транзиту може стати серйозною проблемою. Позаяк запуск проекту відкладається, Україна має шанс вжити заходів для забезпечення транзиту своєю газотранспортною системою (на чому наполягає Німеччина) та пом'якшити можливі ризики в разі, якщо Газпром припинить транзит одразу після запуску «Північного потоку-2». Нині затримка ймовірніша через Данію, яка не видала дозволу на будівництво трубопроводу в своїх територіальних водах. Тож проект відкликав свою заявку й планує працювати в обхід данських вод. Тим часом Нафтогаз подав скаргу до Європейської комісії на антиконкурентні дії Газпрому. Якщо її буде задоволено, Україна зможе зберегти свої надходження від транзиту газу.

ПОДІЇ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНА-ЄС (КВІТЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ 2019 РОКУ). ОЦІНКА В БАЛАХ

ДАТА	ПОДІЯ	БАЛИ
15 квітня	Рада ЄС затвердила нові правила газового ринку, які поширюються й на проект «Північний потік-2».	+3
7 травня	Єврокомісар Йоганнес Ган зустрівся з прем'єр-міністром Гройсманом та міністром закордонних справ Клімкіним.	+1
7 травня	Єврокомісар Ган зустрівся з новообраним президентом Зеленським.	+2
13 травня	МЗС країн Європейського Союзу обговорили «паспортизацію» Донбасу Росією.	+1
13 травня	Президент Порошенко та очільник МЗС Клімкін відвідали святкування з нагоди 10-ї річниці «Східного партнерства» в Брюсселі.	+2
13 травня	ЄС подовжив мандат Консультативної місії в Україні (EUAM Ukraine) ще на два роки та збільшив її бюджет на 25%.	+2
20 травня	Підписано протокол про виділення Німеччиною Україні технічної та фінансової допомоги у розмірі 82 млн євро.	+4
4-5 червня	Президент Зеленський у Брюсселі зустрівся з лідерами ЄС та НАТО.	+3
6 червня	Верховна Рада ухвалила оновлений «енергетичний» додаток (XXVII) до Угоди про асоціацію.	+2

ДАТА	ПОДІЯ	БАЛИ
6 червня	Рада затвердила закон щодо імплементації актів законодавства ЄС у галузі технічного регулювання, що потрібен для «промислового безвізу».	+2
7 червня	Конституційний суд України визнав незаконним е-декларування для антикорупційних активістів.	+2
18 червня	ЄС виділив 29,5 млн євро на підтримку податкової та митної реформ в Україні.	+4
20 червня	ЄС продовжив на рік санкції проти Росії через анексію Криму.	+4
20-21 червня	ЄС не погодився із застосуванням санкцій проти Росії через «паспортизацію» окупованого Донбасу.	-2
26 червня	Росія повернулася у ПАРЄ без жодних умов і санкцій.	-4
27 червня	Лідери ЄС погодилися подовжити економічні санкції проти Росії ще на шість місяців.	+5

TRUMAN Index

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-КИТАЙ

СЕРГІЙ КОРСУНСЬКИЙ

Надзвичайний і Повноважний
Посол України, директор
Дипломатичної академії імені
Геннадія Удовенка при МЗС України

ПОЗИТИВНІ БАЛИ: +13

НЕГАТИВНІ БАЛИ: 0

ЗАГАЛОМ: +13

TRUMAN INDEX: +0,62

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

Протягом другого кварталу поточного року спостерігалось істотне поживлення двосторонніх контактів між Україною і Китаєм. Зокрема, важливим з позиції майбутнього розвитку відносин стало привітання, яке голова КНР Сі Цзіньпін надіслав Президенту України Володимирі Зеленському після перемоги на виборах. У телеграмі Сі Цзіньпін відзначив «успіхи в розвитку двосторонніх відносин між країнами від часу встановлення дипломатичних зв'язків» і особливо наголосив на важливості подальшого розвитку співпраці між країнами.

Зустріч новообраного президента з Послом Китаю в Україні Ду Веєм, що відбулася невдовзі після проголошення результатів виборів, засвідчила обопільні наміри всебічно активізувати двосторонню взаємодію. Під час зустрічі сторони домовилися продовжувати розвиток торговельно-економічної та інвестиційної співпраці й обговорили участь України в реалізації ініціативи Китаю «Один пояс, один шлях» з урахуванням участі української делегації 25-27 квітня в Другому форумі високого рівня в Пекіні. Українську делегацію очолював Перший віце-прем'єр-міністр України – Міністр економічного розвитку і торгівлі Степан Кубів. Під час Форуму голова української делегації запропонував китайським колегам спільний проектний портфель, що передбачає розвиток портової інфраструктури, об'єктів альтернативної енергетики, будівництво автомобільних доріг та мостів, розвиток об'єктів залізниці та аеропортів, високі технології, співпрацю в аерокосмічній галузі, переробку агропродукції.

Варто відзначити, що протягом моніторингового періоду Нафтогаз України та Укресімбанк уклали домовленості з китайським експортно-кредитним агентством SINOSURE про можливість залучення кредитів і прямих інвестицій на суму понад 1,5 млрд доларів під гарантії китайської сторони.

Усі ці події відбувалися на тлі повідомлень, що в першому кварталі 2019 року Китай став найбільшим торговельним партнером України з обігом у 2,643 млрд доларів. Крім того, протягом перших трьох місяців поточного року Китай зберіг темпи розвитку кінця 2018-го на рівні 6,4%, а в перші п'ять місяців 2019-го обсяг зовнішньої торгівлі китайськими товарами зріс на 4,1% в річному еквіваленті до 12,1 трлн юанів (близько 1,76 трлн доларів). При цьому експорт Китаю зріс на 6,1% до 6,5 трлн юанів, імпорту – на 1,8% до 5,6 трлн юанів, незважаючи на фактичну торговельну війну між США і КНР. Попри десять раундів переговорів протягом декількох місяців, сторонам не вдалося знайти компромісних рішень з певних аспектів торговельної угоди, внаслідок чого президент Трамп запровадив 25% мито фактично на половину китайського експорту до США. Китай відповів митом майже на увесь товарний імпорту зі США. Крім того, тривали агресивні кроки з боку уряду Сполучених Штатів щодо компанії Huawei. Вони вийшли за межі Північної Америки і стали фактом трансатлантичних дискусій за участю провідних країн ЄС і НАТО. Внаслідок тиску з боку США частина європейських країн відмовилася від співпраці з китайським телекомунікаційним гігантом.

У свою чергу Китай помітно активізував інвестиційне співробітництво з ЄС, Росією, країнами Центральної Азії, а гострі питання взаємодії з Європою стали предметом важливого саміту ЄС-КНР, за підсумками якого ухвалено змістовну заяву. Цікаво, що в ній знайшлося місце й для України: зокрема, сторони закликали до повного виконання Мінських домовленостей. У свою чергу Європейський Союз розробив

та оприлюднив оновлену стратегію взаємодії з Китаєм, у якій чітко розрізнив рівні взаємин відповідно до їхнього змістовного наповнення – від цілковитої відкритості до політики стримування в певних галузях, у тім числі з урахуванням аспектів безпеки і звинувачень з боку США на адресу Huawei. Нині варто констатувати: трикутник США-Росія-Китай, в якому навіть ЄС все ще шукає своє визначене місце, остаточно перетворився на найвагоміший чинник міждержавних відносин глобальної геополітики.

ХРОНІКА ВІДНОСИН

■ ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ

На початку квітня відбулася знакова подія в інвестиційній співпраці України та КНР. Значного результату вдалося досягти НАК «Нафтогаз України». Робота, що тривала в попередні періоди, завершилася укладанням 1 квітня меморандуму про надання Державною експортною кредитною агенцією КНР SINOSURE групі Нафтогаз страхової квоти на 1 млрд доларів. Це дасть змогу Нафтогазу залучити фінансування та прямі інвестиції з КНР в межах цієї суми. Планують, що на першому етапі під страхове покриття Sinosure буде залучено близько 160 млн доларів для фінансування чинних контрактів ПАТ «Укргазвидобування» з китайськими корпораціями, що постачають бурове обладнання та здійснюють бурові роботи «під ключ». Закупівля сучасного бурового обладнання та освоєння нових родовищ дасть змогу наростити вітчизняний газовидобуток.

Тим часом на початку квітня перший контейнерний потяг, що доправлятиме вантажі з Китаю до Угорщини, пройшов територією України. Маршрут Алашанькоу (Китай) – Епершеке (Угорщина) має стати регулярним. Відтак Україна стала частиною ще одного проекту «нового Шовкового шляху».

11 квітня Перший віце-прем'єр-міністр – міністр економічного розвитку і торгівлі України Степан Кубів підписав Угоду між Урядом України та Урядом Китаю, за умовами якої Україна отримує безоплатну техніко-економічну допомогу в розмірі 200 млн китайських юанів (близько 30 млн доларів). Це найбільша сума разової безоплатної допомоги Україні з боку КНР за часи незалежності України. Кошти Уряд Китаю спрямує на технічну підтримку у вигляді спеціальних аварійно-рятувальних машин та обладнання для потреб Державної служби з надзвичайних ситуацій України (ДСНС). Так, протягом 2019-2020 років ДСНС має отримати понад 50 одиниць обладнання і техніки, зокрема, автомобільні крани, гусеничні бульдозери, автогрейдери, пожежні машини з підйомними платформами та пожежні машини зі сходами для здійснення аварійно-рятувальних робіт. КНР також спрямує до України фахівців для налаштування і технічного обслуговування наданого обладнання.

Підписана міжурядова Угода передбачає надання обладнання для синхронного перекладу та конференц-системи

Мінекономрозвитку, а також реалізацію інших погоджених міжурядових проектів. Зазначену технічну допомогу залучено Мінекономрозвитку в рамках засідання українсько-китайської підкомісії з торговельно-економічного співробітництва.

Для розвитку міжнародної торгівлі та підтримки ключових галузей економіки України Державний експортно-імпорتنний банк України (Укрексімбанк) та SINOSURE 17 квітня уклали Рамкову угоду про співпрацю. Від Укрексімбанку її підписав голова правління Олександр Гриценко, від китайської сторони – президент SINOSURE Wang Tingke. Угода передбачає, що SINOSURE надаватиме страхову підтримку за проектами, щодо яких подано заявки через Укрексімбанк та укладено контракти китайськими підприємствами в Україні. Зокрема, йдеться про реалізацію будівельних проектів в Україні та інших країнах, в яких Укрексімбанк бере участь, а також про розбудову інфраструктури, сільського господарства, енергетики, транспортування, нафтогазової галузі, хімічної промисловості, придбання великогабаритних механічних та електричних виробів і повнокомплектного обладнання. Загальний ліміт фінансового страхування від SINOSURE для використання Укрексімбанком становитиме 500 млн доларів. Термін кредитування (в тім числі період доступності, пільговий період і термін погашення) встановлюватиметься залежно від параметрів кожного окремого контракту й може сягати 15 років. Укладена вперше угода про співпрацю між українським банком та китайською корпорацією страхування експортних кредитів є знаковою подією, адже відкриває чималий потенціал для розширення каналів зовнішнього фінансування ключових галузей національної економіки.

Протягом моніторингового періоду сталися цікаві події в галузі культури. У Києві відбувся вечір української та китайської музики, в Пекіні – презентація українського кіно. 17 квітня в будинку Національної філармонії України відбувся концерт з нагоди 70-річчя заснування КНР, яке відзначають цього року. Виступили викладачі Національної музичної академії імені П.І. Чайковського та китайські артисти. Зіркою вечора став диригент Дун Цзюньцзе, який працює у Тяньцзиньському театрі опери та балету. До програми концерту увійшли арії з відомих опер «Наталка Полтавка» і «Тарас Бульба», українські та китайські народні пісні, твори сучасних китайських композиторів. Вечір музики супроводжувався виставкою картин українських і китайських художників «Сюїта живопису».

У рамках Пекінського кінофестивалю відбулася презентація

української кіноіндустрії. Організатором заходу стала Українська кіноасоціація за підтримки Державного агентства з питань кіно. Гостям заходу розповіли про розвиток кіноіндустрії в Україні, стан справ на українському кіноринку, а також про приклади успішної співпраці двох країн у цій галузі та плани на майбутнє.

23 квітня у Китаї відбулася зустріч представників федерацій футболу України та КНР в межах підготовки до підписання договору про співпрацю. Член виконавчого комітету Всекитайської федерації футболу Лінь Сяохуа відзначив, що зустріч відбулася у дружній, конструктивній атмосфері й відкрила шлях до поглиблення двосторонньої співпраці в спортивній царині.

Про активний розвиток двосторонніх зв'язків у галузі туризму свідчить те, що Київ і туристична перлина Китаю острів Хайнань відтепер поєднано прямим авіасполученням.

Одразу після президентських перегонів голова КНР Сі Цзіньпін привітав Володимира Зеленського з перемогою й висловив сподівання на зміцнення зв'язків з Україною. Сі Цзіньпін надіслав Зеленському телеграму, в якій наголосив на «успіхах у розвитку двосторонніх відносин між країнами від часу встановлення дипломатичних зв'язків». Голова КНР звернув особливу увагу на важливість подальшого розвитку відносин між країнами. Він додав, що Китай готовий працювати з Україною, щоб двостороння співпраця вийшла на новий рівень.

Варто зазначити: ще 21 квітня речник МЗС Китаю Ген Шуан на брифінгу в Пекіні заявив, що Китай підтримує вибір українського народу в другому турі президентських виборів. «Україна є другом Китаю. Ми поважаємо вибір українського народу і щиро сподіваємося на мир, стабільність і процвітання цієї країни. Ми надаємо важливого значення відносинам Китаю з Україною і співпрацюватимемо з українською стороною для просування нашої взаємодії у різних напрямках відповідно до ініціативи «Один пояс, один шлях», – підкреслив він.

Підтвердженням серйозності намірів сторін стала зустріч новообраного президента Володимира Зеленського з послом Китаю в Україні Ду Весем. Вона відбулася одразу після проголошення результатів виборів. Під час зустрічі, зокрема, обговорювали підсумки участі української делегації в другому форумі високого рівня «Один пояс, один шлях», що відбувся 25-27 квітня в Пекіні.

У Форумі взяли участь представники 150 країн, 37 з них представляли голови держав. Виступаючи на церемонії відкриття Форуму, голова КНР заявив: «Заходи з розширення відкритості – це самостійний вибір Китаю відповідно до своїх об'єктивних потреб реформ і розвитку». Він висловив сподівання, що «країни всього світу створюватимуть сприятливе інвестиційне середовище, рівноправно ставитимуться до підприємств, студентів і вчених з Китаю, створюватимуть для них справедливую та доброзичливу

атмосферу для нормального міжнародного спілкування та співпраці. Більш відкритий Китай ще краще взаємодіятиме зі світом, що забезпечить прогрес і процвітання КНР та всьому світу». Він визначив п'ять основних завдань Китаю: розширення іноземних інвестицій на внутрішньому ринку; посилення міжнародної співпраці з питань захисту інтелектуальної власності; збільшення масштабу імпорту товарів і послуг на китайський ринок; розвиток міжнародної координації з питань макроекономічної політики; пріоритет політиці зовнішньої відкритості.

Сі Цзіньпін наголосив, що розвиток транспортних коридорів відбуватиметься з дотриманням політики «нульової терпимості до корупції» та суворих норм щодо збереження довкілля. У своїй заключній промові щодо програми Китаю з відтворення Шовкового шляху, що з'єднував Китай з Азією та Європою, очільник КНР підкреслив: принципи ринкової економіки застосовуватимуть у всіх проєктах співпраці. За його словами, під час саміту, присвяченого реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях», підписано угод на понад 64 мільярди доларів.

Одночасно з форумом лідерів відбулися зустрічі представників експертного співтовариства, а також бізнесу і торговельних асоціацій з країн учасників ініціативи «Один пояс, один шлях». У цих заходах взяли участь і представники України.

Українську делегацію на форумі очолював Перший віце-прем'єр-міністр України – Міністр економічного розвитку і торгівлі Степан Кубів. У своєму виступі він відзначив, що проєкт «Один пояс, один шлях» має на меті посилити геополітичну співпрацю між Азією та Європою, саме тому Україна відіграє важливу роль в його реалізації. «Україна є стратегічно важливим логістичним вузлом між Азією та Європою. Найкращий підхід до подальшої розбудови китайського експресу до Європи, про який каже Уряд КНР, – це створення маршрутів через Україну. Ми пропонуємо китайським колегам спільний проєктний портфель: розвиток портової інфраструктури, об'єктів альтернативної енергетики, будівництво автомобільних доріг та мостів, розвиток об'єктів залізниці та аеропортів, високі технології, співпрацю в аерокосмічній галузі, переробку агропродукції», – наголосив голова делегації України.

За твердженням Степана Кубіва, китайські фахівці мали консультації з українськими колегами щодо участі України та КНР у розбудові Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту, що забезпечить доставку вантажів з Китаю до країн ЄС. Україна запропонувала КНР вигідні транспортні коридори для сполучення з європейськими країнами, а також налагодження кооперації між підприємствами України і Китаю з подальшою реалізацією продукції на ринках ЄС, співпрацю з модернізації української промисловості та створення спільних виробничих потужностей. Фактично, йдеться про створення підвалин для розбудови торговельного та промислового коридору Китай-Україна-ЄС.

Одним з практичних результатів перебування української делегації в Китаї стало досягнення домовленості про виділення КНР 340 млн доларів на будівництво мосту через Дніпро поблизу Кременчука. Сторони узгодили відповідну інвестиційну угоду. Крім того, з китайськими партнерами підписано меморандум про розробку докладної дорожньої карти Україна-Китай зі спільного будівництва економічного поясу «Шовкового шляху» і морського «Шовкового шляху XXI століття».

Тим часом 15 квітня у Києві за підтримки Української асоціації Silk Link було організовано зустріч фахівців Мінералогічного та представників компанії China Zhongyuan Engineering Corporation (CNNC). Сторони обговорили перспективи та можливості співпраці в атомній енергетиці. Зокрема, йшлося про проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо проекту «Енергетичний міст Україна – Європейський Союз». Китайська сторона підкреслила потенціал України в енергетичній галузі. Вона висловила зацікавленість у можливій участі в згаданому проєкті, а також у добудові енергоблоків № 3 та № 4 Хмельницької АЕС, участі в інших енергетичних проєктах у галузі ядерної енергетики.

18 червня у ТПП України офіційно відкрили ще одне представництво міжнародної організації, яке допоможе вітчизняним підприємцям знаходити партнерів у КНР. Open Gate China – головний партнер китайської організації Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries (CPAFFC), що є з'єднувальним мостом між урядом і китайським товариством за кордоном, працює у понад 50-ти країнах, а відтепер – і в Україні. Відповідний Меморандум про співпрацю підписали віце-президент профільної китайської асоціації Сонг Джінгу та президент громадської спілки «Відкритий Китай» Микола Петренко.

Протягом другого кварталу відбулися важливі контакти по лінії академічних кіл двох країн. НАН України відвідала делегація Китайської академії наук на чолі з віце-президентом Чжан Тао. Під час зустрічі з китайського боку було наголошено на розробці спеціальної програми співпраці з українськими колегами, яка істотно розширить наявний спектр двосторонніх досліджень і контактів. В межах українсько-китайської співпраці 23 травня відбувся Третій форум стратегічного партнерства «Один пояс, один шлях», організаторами якого були Інститут сходознавства НАН України, Українська асоціація китаєзнавців, Посольство КНР в Україні, установи Академії суспільних наук КНР, близько десяти університетів та політологічних центрів двох країн. Для координації наукових досліджень у галузі суспільного розвитку та державного будівництва КНР в Національній академії державного управління за сприяння Ланьчжоуського університету відкрито Центр дослідження КНР.

20 червня в Україні з робочим візитом перебувала військова делегація Центрального воєнного комітету КНР на чолі із заступником начальника Управління професійної освіти Головного

управління бойової підготовки Центрального воєнного комітету КНР Чень Чже. Під час зустрічі в Національному університеті оборони України ім. І. Черняхівського сторони обговорили перспективи розвитку співпраці в галузі військової освіти та науки, підготовку військовослужбовців КНР в українських вищих військових навчальних закладах та розширення такої підготовки на 2019-2021 роки. Під час візиту підписано додаткову угоду до Контракту про підготовку військовослужбовців КНР у військових навчальних закладах Міністерства оборони України. Зокрема, про підготовку в 2019-2021 роках у п'яти вищих військових навчальних закладах ЗСУ китайських офіцерів. Голова делегації Центрального військового комітету КНР Чень Чже відзначив якість підготовки китайських військовослужбовців та подякував Міністерству оборони, Збройним Силам України, керівництву вищих військових навчальних закладів за багаторічну плідну співпрацю в галузі військової освіти та підготовки кадрів для Національної Визвольної Армії КНР. Під час зустрічі сторони погодилися й надалі активно співпрацювати в галузі підготовки офіцерських кадрів. Цьогоріч військові навчальні заклади КНР чекають на навчання п'ятьох військовослужбовців від ЗСУ.

■ ТОРГОВЕЛЬНА СУПЕРЕЧКА США ТА КНР

У другому кварталі торговельні відносини між двома найбільшими економіками світу перебували в центрі уваги світової політики. Попри наміри сторін порозумітися щодо істотного торговельного дефіциту на користь КНР, переговори, що тривали декілька місяців, закінчилися провалом. З обох боків запроваджено відчутні торговельні мита, Китай припинив закупівлю американської сої, поскаржився на США у СОТ. Думки аналітиків щодо цієї ситуації розділилися: одні вважають, що покупець, тобто США, завжди має перевагу, бо це він платить за товар, який може придбати й в іншого продавця. На думку інших, більший запас міцності має Китай, позаяк у Трампа наступного року вибори, а за підвищення тарифів, зрештою, платитиме американський споживач. Тривала також безпрецедентна атака США на компанію Huawei, яка відповіла поданням судового позову проти уряду США. Вашингтон звинувачує Huawei у співпраці зі спецслужбами КНР, не надаючи при цьому жодних вагомих доказів. Китайська сторона відкидає ці звинувачення і вважає дії США несумлінною конкуренцією.

Внаслідок тиску з боку США 4 травня у Празі зібралися представники структур безпеки 30 країн Європи та Азії. Вони обговорювали спільне бачення «загрози», яку, за твердженням уряду США, становить обладнання Huawei. Проблема полягає в тім, що частка обладнання китайської компанії на ринку телекомунікацій сягає 30% і саме це обладнання мало б стати основою запровадження мережі 5G у більшості країн ЄС. Проте рішення США заборонити співпрацю державних американських структур та їхніх підрядників з Huawei поставило під загрозу плани розгортання новітніх систем зв'язку у країнах-партнерах

США. Huawei рішуче заперечує зв'язок зі спецслужбами і наголошує на готовності співпрацювати як із фахівцями з питань безпеки, так і з регуляторами ринку, щоб переконати споживачів у відсутності таємних зв'язків зі структурами безпеки КНР.

Водночас, окрім Huawei, США внесли до переліку організацій, співробітництво з якими з високою ймовірністю суперечить національним інтересам США, ще п'ять китайських компаній. Це Chengdu Haiguang Integrated Circuit, Chengdu Haiguang Microelectronics Technology, Higon, Sugon та Цзяннанський університет комп'ютерних технологій.

Попри зазначені обмеження, в другому кварталі 2019 року Китай офіційно увійшов в епоху комерційного використання 5G. ЗМІ КНР повідомили, що нині 5G вступає в ключовий етап комерційного використання у світовому масштабі. Застосовуючи свої інновації і здійснюючи відкриту співпрацю, Китай отримав конкурентні переваги в галузі 5G. Ініційовані КНР концепція, царина застосування і пов'язані з 5G технічні показники вже увійшли в наукове визначення зв'язку п'ятого покоління Міжнародного союзу електрозв'язку. Станом на травень 2019 року 28 підприємств у світі подали заявки для отримання патентів на стандарти в галузі 5G. На частку китайських підприємств припало понад 30% таких заявок. За цим показником Китай посів перше місце в світі.

■ ВІДНОСИНИ КНР ТА ЄС

Перші тижні квітня минули під знаком подальшого розвитку китайсько-європейських відносин. На доповнення до низки візитів голови КНР Сі Цзіньпіна до європейських столиць наприкінці березня, 9 квітня в Брюсселі відбувся саміт ЄС-КНР за участю прем'єра Державної ради КНР Лі Кецяна. За його підсумками ухвалено спільну заяву, що містить низку цікавих положень. Зокрема: 1) ЄС та Китай підтвердили «силу їхнього всеосяжного стратегічного партнерства», домовилися працювати разом для досягнення миру, процвітання і сталого розвитку, підтвердили відданість принципам «багатосторонності, поваги до міжнародного права і базових норм міжнародних відносин»; 2) відзначено прагнення виконати і перевиконати Стратегічний порядок денний співробітництва Китай-ЄС-2020, розробити і затвердити наступного року новий документ на підставі принципів довіри, взаємної поваги, рівності та спільної вигоди; (3) домовлено розвивати двосторонню співпрацю в галузі економіки й укласти 2020-го всеосяжну угоду про інвестиції, а також створити політичний механізм моніторингу процесу переговорів з цього приводу; 4) Китай та ЄС розвиватимуть співпрацю і торгівлю в царині агропромислового комплексу, покращуватимуть взаєморозуміння в галузі захисту інтелектуальної власності, енергетики, транспорту, прав людини, інновацій, чистої енергетики. Сторони домовилися підготувати до кінця року спільний звіт в рамках Глобального форуму з надлишкових потужностей виробництва сталі. Окрему

увагу було приділено спільним зусиллям з реформування СОТ для зміцнення багатостороннього міжнародного правового режиму торгівлі та інвестицій.

У галузі міжнародної політики обговорювали проблеми Ірану, Афганістану, Венесуели, Південно-Китайського моря, Африки, М'янми. Щодо України спільна заява містить таке формулювання: «23. Стосовно України і з урахуванням резолюції РБ ООН 2202 (2015), ЄС і Китай закликали до повного виконання Мінських домовленостей». Загалом варто відзначити, що спільна заява містить низку положень, котрі йдуть у розріз із позицією США. Зокрема, в контексті зміцнення багатосторонніх інституцій, міжнародного торговельного режиму на підставі норм і принципів СОТ, дотримання угоди щодо Ірану, з якої США вийшли. Враховуючи напружені відносини між США і КНР, з одного боку, та між США і ЄС – з іншого, можна констатувати прагнення всіх трьох сторін – США, ЄС та КНР – досягти власної мети, маневруючи між інтересами інших двох сторін. При цьому і в Європі, і в США не приховують побоювань через зростання економічної потужності Китаю. Відчувається певна розгубленість еліт з позиції можливої протидії торговельній та економічній експансії КНР в Європу. Включення Італії у проект «Один пояс, один шлях» свідчить про просування КНР на шляху створення асоціації «п'яти портів»: Венеція, Трієст, Равенна в Італії, Каподістрія в Словенії та Фіюм у Хорватії, через які пройде «морський Шовковий шлях» із КНР до Європи. На думку міжнародних, насамперед американських експертів, США та ЄС мали б об'єднати зусилля у стримуванні Китаю, проте цього не відбувається. За цих умов шанси КНР досягти мети в Європі зростають.

Для активізації транспортного сполучення ЄС та Китай уклали дві стратегічні угоди в галузі цивільної авіації: двосторонню про безпеку в цивільній авіації (BASA) і так звану горизонтальну авіаційну угоду. За словами президента Єврокомісії Жан-Клода Юнкера, партнерство Європи з Китаєм є як ніколи важливим. ЄС переконаний, що «співпраця між державами робить світ більш стійким, безпечним та заможним місцем для всіх». На думку Юнкера, підписання двох авіаційних угод із Китаєм дасть змогу створити нові робочі місця й стимулювати економічне зростання. У першій угоді (BASA) йдеться про взаємне визнання стандартів у галузі безпеки цивільної авіації, що сприятиме стимулюванню глобальної торгівлі літаками та супутніми виробами. Ця угода має усунути непотрібне дублювання процесів оцінювання та сертифікації авіаційних виробів компетентними органами сторін, включаючи питання їхньої безпеки та відповідності екологічним вимогам, зменшивши таким чином витрати в авіаційному секторі. Друга угода свідчить про принципове визнання Китаєм належності до ЄС авіакомпаній, котрі здійснюють операції з усіх країн Євросоюзу. Раніше до такого переліку належали авіаперевізники лише з кількох держав ЄС. Укладена угода дає змогу узгодити двосторонні угоди між ЄС і Китаєм щодо авіаційних послуг з європейськими нормами, що відповідає інтересам обох сторін.

■ ВІДНОСИНИ КИТАЮ З КРАЇНАМИ КОЛИШНЬОГО СРСР

Росія, Білорусь та країни Центральної Азії (насамперед Казахстан) протягом десятиліть залишаються пріоритетом у контексті політики збільшення присутності Китаю в світі. В основі цього інтересу, безперечно, лежить доступ до ресурсів, яких потребує КНР для подальшого розвитку, а також питання безпеки. В центрі уваги Пекіна перебуває Росія, що розглядається і як важливий торговельно-економічний партнер, і як політичний союзник у протистоянні зі США. 6-7 червня голова КНР як почесний гість взяв участь у Санкт-Петербурзькому міжнародному економічному форумі. В Москві відбулася зустріч президента Росії Путіна із Сі Цзіньпінем. Обговорювали шляхи подальшого поглиблення російсько-китайського всеосяжного партнерства та стратегічної взаємодії, реалізацію великих економічних і гуманітарних проектів. Делегація КНР на Економічному форумі в Санкт-Петербурзі налічувала понад тисячу підприємців. І це враховуючи той факт, що реальні інвестиції з КНР до РФ обмежуються лише тими проектами, що становлять ключовий інтерес насамперед для Пекіна, а також враховують санкції проти Росії з боку ЄС і США через агресію проти України. На

думку провідних аналітиків, показова дружба між двома країнами є ситуативною і, безумовно, значно вигідніша Китаю, ніж РФ.

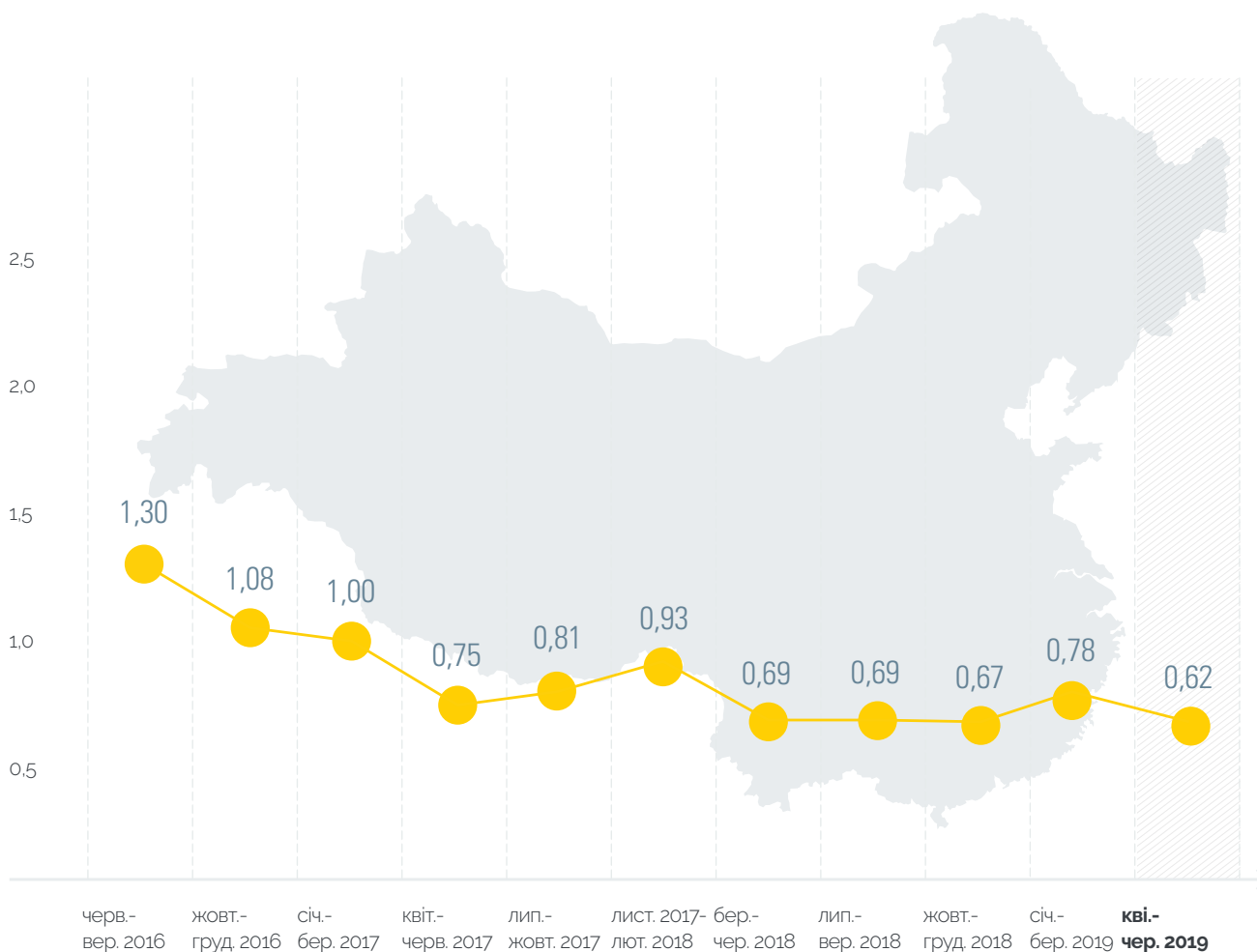
12-16 червня голова КНР Сі Цзіньпін відвідав Киргизстан і Таджикистан. З 12 по 14 червня він перебував із державним візитом у Киргизстані й узяв участь у 19-му засіданні Ради голів держав-членів Шанхайської організації співпраці (ШОС) в Бішкеку. 14-16 червня Сі Цзіньпін брав участь у 5-му саміті Наради зі взаємодії і заходів довіри в Азії (НВЗДА) в Душанбе. У Бішкеку голова КНР зустрівся з президентом Білорусі Олександром Лукашенком (це була друга зустріч лідерів за два місяці). За словами очільника КНР, китайсько-білоруські відносини розвиваються напрочуд активно (обсяг китайських інвестицій у сусідню з Україною державу перевищив 6 млрд доларів). Зокрема, в Білорусі збудовано індустріальний парк, яким особливо цікавиться китайський бізнес. За словами Лукашенка, Білорусь і Китай є «всеосяжними стратегічними партнерами», які «повністю підтримують один одного в питаннях, що становлять особливий інтерес для кожного з партнерів. Білорусь цілком підтримує проект «Один пояс, один шлях» і має намір активно долучатися до його реалізації».

ПОДІЇ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНА-КИТАЙ (КВІТЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ 2019 РОКУ). ОЦІНКА В БАЛАХ

ДАТА	ПОДІЯ	БАЛИ
1 квітня	НАК «Нафтогаз України» уклав меморандум із китайським експортно-кредитним агентством Sinosure про можливість залучення кредитів і прямих інвестицій на суму до 1 млрд доларів під гарантії китайської сторони.	+0,5
7 квітня	Новий контейнерний потяг Алашанькоу (Китай) –Еперешке (Угорщина) здійснив перший тестовий рейс транзитом через Україну.	+0,5
10 квітня	У Брюсселі завершився саміт ЄС-Китай. У заключній заяві сторони закликали до «цілковитого виконання Мінських домовленостей».	+0,5
11 квітня	Перший віце-прем'єр міністр Степан Кубів підписав українсько-китайську угоду про отримання технічної допомоги у вигляді 50 одиниць спеціальної техніки для потреб Державної служби з надзвичайних ситуацій на суму близько 30 млн доларів.	+1
17 квітня	У Києві відбувся вечір китайської та української музики. Концерт було присвячено 70-ій річниці заснування КНР.	+0,5
17 квітня	Державний експортно-імпортний банк України (Укресімбанк) та Китайська корпорація страхування експортних кредитів (SINOSURE) уклали Рамкову угоду про співпрацю. Згідно з нею, SINOSURE надаватиме страхову підтримку за проектами, щодо яких подано заявки через Укресімбанк та укладено контракти китайськими підприємствами в Україні.	+1
23 квітня	У Пекіні відбулася зустріч між делегаціями федерацій футболу Китаю та України.	+0,5
24 квітня	Відкрито пряме авіаційне сполучення Київ-Хайнань.	+0,5
25-27 квітня	У Пекіні відбувся Другий форум «Один пояс, один шлях». Українську делегацію на форумі очолював Перший віце-прем'єр-міністр України – Міністр економічного розвитку і торгівлі Степан Кубів.	+1
26 квітня	Відбулася зустріч фахівців Міненергугілля та представника компанії China Zhongyuan Engineering Corporation (CNNC). Сторони обговорили перспективи та можливості співпраці в атомній енергетиці.	+0,5

ДАТА	ПОДІЯ	БАЛИ
27 квітня	Президент КНР Сі Цзіньпін привітав новообраного президента України Володимира Зеленського з перемогою.	+1
8 травня	Китай передав Україні 137 млн доларів технічної допомоги у вигляді 230 одиниць сучасного медичного обладнання.	+0,5
7-8 травня	Делегація Китайської академії наук відвідала Національну академію наук України. Було домовлено про розробку спеціальної програми співпраці між провідними науковими установами двох країн.	+0,5
10 травня	Заступник міністра аграрної політики і продовольства України Віктор Шеремета зустрівся з бізнес-делегацією КНР з інвестування в будівництво в Україні підприємств із виробництва картопляного крохмалю.	+0,5
11 травня	Президент України Володимир Зеленський зустрівся з Послом Китаю в Україні Ду Веєм.	+1
15-16 травня	Делегація з 29 представників національної федерації всіх текстильних галузей промисловості Китаю відвідала Україну для налагодження співпраці в царині легкої промисловості.	+0,5
23 травня	У Києві відбувся Третій українсько-китайський форум стратегічного партнерства «Один пояс, один шлях».	+0,5
31 травня	Генеральний директор Укрпошти Ігор Смілянський повідомив про переговори з китайськими партнерами щодо інвестицій в разі потенційної приватизації Укрпошти.	+0,5
31 травня	У Національній академії державного управління створено Центр дослідження Китаю.	+0,5
19 червня	Громадський союз «Відкритий Китай» і Китайське народне товариство дружби із закордоном підписали меморандум про дружбу і співробітництво.	+0,5
20 червня	В Україні з робочим візитом перебувала делегація Центрального військового комітету КНР. Під час візиту підписано додаткову угоду до Контракту про підготовку військовослужбовців КНР у військових навчальних закладах Міністерства оборони України.	+0,5

TRUMAN Index

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-РОСІЯ

СЕРГІЙ СОЛОДКИЙ
перший заступник директора
Центру «Нова Європа»

ПОЗИТИВНІ БАЛИ: +6
НЕГАТИВНІ БАЛИ: -51
ЗАГАЛОМ: -45
TRUMAN INDEX: -2,05

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

Максимум ресурсів і зусиль Росія спрямувала на зміну президента в Україні. Чи обов'язково за цим мала відбутися зміна підходів Москви щодо Києва? Зовсім ні. Росія обрала вибірковою позицію: всі публічні заяви її представників зводилися до того, що саме українська влада має створити підстави для подальшого діалогу. До певної міри Росії вдалося здійснити підміну понять, адже, здавалося б, саме Москва як порушниця міжнародного права має першою демонструвати політичну волю до примирення.

Президентство Володимира Зеленського почалося з досить жорстких «презентів» Володимира Путіна: зокрема, з рішення про спрощену процедуру паспортизації українців окупованого Донбасу. Не пішов Кремль на жодні поступки і в питанні звільнення заручників – передусім 24 українських моряків. Нова українська влада чітко дала зрозуміти, що готова йти на компроміси, однак не відступиться від принципових питань, на яких стояло й минуле керівництво. Так, з одного боку, вона погоджується на розведення сил у Станиці Луганській, з іншого – виступає проти прямих переговорів із сепаратистами. Так само в оточенні Володимира Зеленського на цьому етапі не готові обговорювати питання особливого статусу для окупованих районів. Прогнози всіх сторін збігаються в одному: на головні події варто чекати після парламентських виборів 21 липня. Поки на зовнішній арені Зеленський не здатен втілити жодної з обіцянок без належної підтримки у Верховній Раді.

Завищені очікування, поодинокі позитивні заяви та кроки дещо вплинули на сам TRUMAN Index російського напрямку зовнішньої політики. Нині він становить «-2,05», що й досі свідчить про низький рівень, але не є настільки рекордним, як у минулий період. Окремі події (приміром, паспортизація українців на Донбасі, недосягнення перемир'я) знову оцінено в надзвичайно низькі «-7» балів. Чималий масив менш значущих подій з позначкою в «-1» або «-2» дещо збалансував звично регресивний TRUMAN Index на російському напрямку. Проте варто зазначити, що вперше за тривалий час у цьому індексі з'явилося кілька подій зі знаком «плюс». Хоча вони мають радше авансовий характер: оптимістичні заяви Леоніда Кучми після переговорів у Мінську – це незначний вияв мікропозитивної динаміки на тлі тотальної недовіри й недотримання слова. Тут на особливу увагу заслуговує рішення відвести сили та засоби в Станиці Луганській, що з неабияким ентузіазмом сприйняли міжнародні партнери.

ХРОНІКА ВІДНОСИН

■ НОВИЙ ПРЕЗИДЕНТ – СТАРІ ВИКЛИКИ

Чимало спостерігачів передбачали, що з приходом нового президента в Україні можуть змінитися й підходи Росії. Лунали навіть припущення, що Москва може зменшити інтенсивність

агресивних кроків щодо Києва, аби вкотре довести – «у всьому був винен Порошенко». Логіка в таких прогнозах була з огляду на те, що всю відповідальність та фінансовий тягар за утримання окупованих територій Донбасу Росія хотіла б перекласти на український уряд. Проте таке бачення є надто спрощеним, бо хоч би який важкий був донбаський тягар, Кремль відмовиться від нього, лише досягнувши головної мети щодо України (або в разі

надзвичайних обставин, перед якими постануть самі росіяни).

Як ми і передбачали в останньому випуску TRUMAN Index, зміна президента не змінить політики Росії щодо України. Можливо, Москва й хотіла б відновити мирне співіснування з Києвом, проте лише в разі виконання ним поставлених умов, основна мета яких полягає в збереженні російського впливу на Україну.

Не встиг Володимир Зеленський відсвяткувати перемогу на виборах, як Росія надіслала чіткі сигнали: простими переговори не будуть. Москва чекає поступок, які мають символізувати готовність України до нового етапу у відносинах. Спочатку російський уряд вдався до заборони експорту в Україну нафти та нафтопродуктів. Рішення було ухвалено за три дні до другого туру президентських виборів, переможець яких був очевидний. Через три дні після обрання Володимира Зеленського Владімір Путін зробив Україні ще один «презент» – підписав указ про спрощений порядок надання громадянства Росії українцям, які живуть на «територіях окремих районів Донецької та Луганської областей України».

Ці два рішення Росії були першим серйозним тестом для новообраного президента. В Москві давали зрозуміти, що легким переговорний процес не буде. Мовляв, якщо нова влада в Україні прагне прогресу в стосунках, то має це довести не на словах. Володимира Зеленського перевіряли на швидкість реакції та чіткість меседжів. Навряд чи гостра реакція новообраного лідера сподобалася Москві. Проте Росія переважно уникала публічних гострих заяв на адресу Зеленського. Схоже, в Кремлі припускали, що новий президент змушений використовувати патріотичну риторику задля збереження тієї частини електорату, яка однозначно сприймає Росію як агресора. Будь-яка туманність у формулюваннях давала б опонентам змогу звинуватити Володимира Зеленського в зраді національних інтересів, що могло б вплинути на його популярність серед чималої кількості виборців. Згідно з цією логікою, щонайменше до парламентських виборів 21 липня новообраний президент навряд чи міг собі дозволити різкі рухи примирення з Росією. Хай там як, такі кроки потребували б ратифікації, парламентського схвалення, а за старого складу Верховної Ради Зеленський не мав жодного шансу протягнути ідею, що пов'язана з поступками Росії.

Тож Москва показувала свою силу, не припиняла тиску, але подеколи й надсилала меседжі про готовність домовлятися (звісно, на своїх умовах). Вичікувальна позиція – саме такими словами можна схарактеризувати політику Росії щодо України в останні три місяці. На будь-яку гостру заяву Зеленського в Москві або зовсім не реагували, або зводили її до жартів. Коли, приміром, український президент різко розкритикував путінський указ про паспортизацію мешканців окупованих територій Донбасу й спробував дошкулити Кремлю обіцянкою роздавати українське громадянство жителям Росії, російський президент відбувся жартом: адже тоді можна говорити про спільне громадянство для росіян і українців.

Приблизно за тиждень після інавгурації в російських мас-медіа з'явилося інтерв'ю Валентини Матвієнко, голови Ради Федерації Росії, де чимало питань стосувалося України. Російський політик висловила побажання почати все «з чистого аркуша». Фігура Матвієнко досить символічна, вона є уродженкою УРСР. Ймовірно, в Москві хотіли, щоб вона (українка по батьківській лінії) спробувала викликати розуміння в тих українців, які б теж прагнули розпочати все спочатку. Якщо в Москві справді керувалися такою логікою, вона була очевидно помилкова: Матвієнко не годиться на посланця миру, бо асоціюється суто з агресивною політикою Москви. 1 березня 2014 року саме Матвієнко збрала Раду Федерації на екстрене засідання, яке дозволило використання російських військ на території України. Вона увійшла в перші санкційні списки США та Євросоюзу й досі перебуває під санкціями офіційного Києва.

Під час неформальних розмов представники спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, що спостерігають за ситуацією на Донбасі, повідомляли про певну стабілізацію на лінії фронту на тлі президентських виборів в Україні. З огляду на публічні звіти СММ ОБСЄ аналітики Центру «Нова Європа» підраховали: впродовж тижня перед інавгурацією нового президента кількість порушень на Донбасі щодня сягала трьохсот. Були спокійніші дні, як, приміром, 18 травня (55 порушень). Але були й напруженіші: 17 травня зафіксовано майже 800 порушень режиму тиші. Спостерігачі ОБСЄ кажуть про загальну кількість порушень з обох боків. У неформальних розмовах визнають, що чимала кількість припадає на збройні угруповання на окупованих територіях. У тиждень після інавгурації інтенсивність порушень зменшилася майже втричі – в середньому до 130 на день. У червні цей показник знову зріс: у перший тиждень – майже 180, у другий – 375, у третій – 255 порушень. Впродовж четвертого тижня, на який припадає початок розведення сил на ділянці в районі Станиці Луганської 26-го червня, середній показник порушень режиму тиші становив понад 200. Закордонні дипломати припускали: що чіткішою ставала позиція Зеленського в питаннях російської агресії, то частіше відбувалися порушення на лінії фронту. Саме в червні Зеленський дав чітко зрозуміти: він прагне подовження санкційного тиску Заходу на Росію. Він не згоден на прямі переговори з представниками Росії на окупованих територіях (а це принципова позиція Москви).

Мир на Донбасі так і не настав. Тиск на Зеленського, який заявив у інавгураційній промові, що задля миру «готовий на все», в цьому контексті лише посилювався. Росія, щоправда, з приводу порушень режиму тиші на лінії фронту має власні пояснення. Близькі до переговорного процесу джерела зазначають, що зростання порушень пов'язане з тим, що новий головнокомандувач не повністю контролює власні Збройні сили. Це питання нібито неформально порушував і нинішній голова ОБСЄ під час переговорів із командою президента. За певною інформацією, на Банковій до цього поставилися серйозно.

■ ЗМІШАНІ СИГНАЛИ ЗЕЛЕНСЬКОГО

У Росії утримуються від оприлюднення чіткого списку побажань до нової української влади. Проте час від часу публічно наголошують, що чекають певних «підстав» для початку діалогу. В Кремлі, зокрема, й надалі зацікавлені в нормандському форматі (Україна, Росія плюс Франція і Німеччина), проте водночас заявляють про потребу передумов для таких зустрічей. При цьому Москва виставляє все в такому світлі, що саме офіційний Київ має робити кроки назустріч, а не навпаки.

За президентства Петра Порошенка було вироблено формулу, яка не змінювалася впродовж кількох останніх років: вона саме й полягала в тім, щоб перші докази про готовність до миру демонструвала Росія. Суть цієї формули – спочатку безпековий етап, потім – політичний пакет. Тож у Києві розраховували спершу на припинення вогню й досягнення сталого перемир'я, а відтак на політичні кроки – амністію, місцеві вибори на звільнених територіях, надання особливого статусу, відновлення контролю над лінією державного кордону. Власне, таку поетапність виписано і в мінських домовленостях. За всі роки сталого перемир'я так і не досягнуто (певний період затишшя – впродовж шести тижнів – зафіксовано лише восени 2015 року під час так званого шкільного перемир'я).

Нині в оточенні Володимира Зеленського також говорять про важливість сталого режиму тиші – щонайменше на 60 днів для запуску решти етапів політичного блоку, які передбачено мінськими домовленостями. В команді Зеленського нагадують: за п'ять років конфлікту вже 18 разів Росія та Україна оголошували перемир'я, проте безуспішно.

Тож українська влада вирішила, фактично, відкрити «паралельний трек» для врегулювання конфлікту на Донбасі. Він передбачає низку заходів для відновлення довіри на окупованих територіях. Це, зокрема:

- розведення сил на ділянці в районі Станиці Луганської (це, в свою чергу, дасть змогу відбудувати міст через Сіверський Донець, на що Міжнародний комітет Червоного Хреста виділив 60 мільйонів євро);
- заходи з покращення пропускної спроможності пунктів на лінії зіткнення;
- спрощення процедури отримання пенсій українцями, що живуть на окупованих територіях;
- підтримка інфраструктурних проєктів на Донбасі за сприяння міжнародних донорів;
- припинення рішення РНБО від березня 2017 року про тимчасову повну зупинку транспортного сполучення з окупованою територією. В оточенні Зеленського наголошують, що це буде здійснено лише в обмін на повернення власності

над підприємствами, які «націоналізовано» окупаційними режимами;

- відновлення медіа-присутності на Донбасі.

Київ раніше всіляко уникав порушення формули «спершу безпека, потім політика», побоюючись обману з боку Росії. Українські дипломати щоразу нагадували: перший етап мінських домовленостей було зірвано наприкінці 2014 року через вибори на окупованих територіях всупереч домовленостям з Україною. Так само було зірвано й Мінськ-2, коли Росія продовжувала наступ навіть після підписання документа, що мав символізувати початок миру.

Нинішня влада, судячи з усього, не відмовилася від цього принципу, що неабияк дратує Москву. Російські представники публічно критикували нове керівництво за неготовність до обговорення і забезпечення особливого статусу для окупованих територій. Водночас в Україні готові вкотре спробувати малими кроками продемонструвати прагнення до мирного врегулювання. Першим практичним кроком мало стати розведення сил і засобів на ділянці в Станиці Луганській. Ще восени 2016 року в рамках мінського процесу досягнуто домовленості, згідно з якою українські сили та бойовики мали відвести озброєння від лінії розмежування на трьох ділянках – у районах населених пунктів Станиця Луганська, Золоте і Петрівське. Якщо в двох останніх це вдалося зробити, то в Станиці Луганській процес було загальмовано. Відтак процес розведення було припинено на всій лінії фронту. Головна проблема – брак довіри. Кожна зі сторін підозрювала іншу в можливому наступі, щойно хтось відходив з зайнятих позицій. Цікаво, що Петро Порошенко ще торік давав публічні й непублічні обіцянки канцлеру Ангелі Меркель відвести українські сили в цьому населеному пункті, проте цього так і не сталося. Відтак у канцлераті лишилася певна образа й частину відповідальності за зрив переговорів із Росією там покладали саме на Україну. Це свідчить про неабияку складність питання. Порошенко, очевидно, не зважився на такий крок, побоюючись нищівної критики всередині країни. На тлі постійних докорів про нібито його змову з Путіним рішення щодо відведення сил не додало б йому балів на виборах. Володимир Зеленський вирішив ризикнути, попри чималий публічний тиск і критику з боку українських журналістів, експертів та політиків.

Такі кроки надсилають змішані сигнали за кордон. З одного боку, акцент на гуманітарному блоці питань, що стосуються окупованих територій, демонструє однозначну відданість української влади врегулюванню конфлікту, прагнення Києва знаходити найменші зачіпки для прогресу. З іншого – такі заходи з боку України можуть створювати ілюзію, що Київ готовий на будь-які поступки Росії. Чимало політичних опонентів критикують Володимира Зеленського, що саме створення цієї ілюзії спровокувало певне зміщення підходів західних партнерів. Так, нібито через це представники США та країн

ЄС більш не інформують українських колег про контакти з Росією (на дотриманні принципу «нічого про Україну без України» наполягала адміністрація Петра Порошенка). Початок президентства Володимира Зеленського збігся в часі з поверненням повноважень російській делегації в Парламентській Асамблеї Ради Європи. Це нібито теж може сигналізувати про зміщення підходів західних політиків у відповідь на їхнє уявне зміщення з боку нової української влади. Звісно, в оточенні Володимира Зеленського такі припущення категорично відкидають.

■ ПОДАРУНОК ДЛЯ РОСІЇ:

КАЗУС ЗЕЛЕНСЬКОГО-КЛІМКІНА

Свої рішення у Володимира Зеленського пояснюють увагою до громадян України, які опинилися на окупованих територіях, а також бажанням надати домовленостям нового імпульсу. В оточенні президента не вважають мінські домовленості «залізобетонними», не виключаючи можливості їхнього перегляду. Так, видається, що в президентському офісі розробляють щось на кшталт «Плану Зеленського» (за аналогом «Плану Мореля» чи «Плану Штайнмаєра», які, до речі, робили акцент на паралельному виконанні всіх етапів, не виключаючи пріоритетності політичного блоку над безпековим).

Звітний період так і не дав остаточно зрозуміти бачення самого Володимира Зеленського міжнародних відносин, зокрема, усього масиву викликів, що пов'язані з російською політикою. Очевидно, наразі відбувається кристалізація цього бачення, а говорити про його параметри конкретно можна буде лише після парламентських виборів. Якщо спершу новому президенту закидали недосвідченість і брак в оточенні фахових дипломатів, згодом критика змістилася на те, що він не здатен контролювати усієї вертикалі ухвалення зовнішньополітичних рішень. Не секрет, що українські дипломати переважно підтримували Петра Порошенка. Політика нового президента в багатьох дипломатів викликає щонайменше прихований супротив. Наявність у його команді досвідченого й компетентного кар'єрного дипломата Вадима Пристайка лише частково знизила рівень підозр щодо здатності належно реагувати на зовнішні виклики.

Ідея оточення Зеленського щодо референдуму в рамках мирного процесу – один із тих прикладів, коли президента розкритикували як у проросійському, так і в прозахідному таборах. Проросійський звернув увагу, що з Москвою можна досягнути результату лише на переговорах віч-на-віч (рупорна дипломатія чи дослухання

народу не сприятиме ефективності). Прозахідний табір висловив побоювання, що нова команда може використати результати референдуму для виправдання власних поступок перед Москвою. Подібні побоювання підкріплювалися цифрами соціологічного опитування, яке засвідчило прихильне ставлення українців до прямих переговорів із Росією (75%). Мало того, понад половина респондентів (55,4%) вважають, що Президент України заради встановлення миру на Сході має піти на прямий діалог з керівниками так званих «ЛДНР»¹. Питання в опитуванні мають дещо оціночний характер, бо містять позитивну мету (прямі переговори «заради встановлення миру»), що одразу «накручує» високий рівень підтримки. Відповіді були б діаметрально протилежні, якби респондентам запропонували оцінити тезу: «Чи варто президенту України йти на прямі переговори з керівництвом Росії, якщо це провокуватиме подальшу агресивну політику Кремля?». Формулювання питання важливе. Приміром, Центр «Нова Європа» звертався до соціологів наприкінці минулого року з проханням поставити українцям питання: «Як майбутній президент має вирішувати конфлікт із Росією щодо припинення бойових дій на Донбасі?». Опитування засвідчило невизначеність і розпорошеність думок. Найпопулярніша відповідь – переговори в будапештському форматі (19%). Хто б ще пояснив цій п'ятій частині українців, чому наразі такий формат не є реалістичним. До речі, варіант «вирішувати конфлікт особисто з Путіним без участі іноземних посередників» схвалили лише 10,8% українців².

Кінець звітної періоду в рамках нинішнього TRUMAN Index пов'язаний із гострим публічним конфліктом між президентом Володимиром Зеленським і міністром закордонних справ Павлом Клімкіним. Голова держави звинуватив керівника зовнішньополітичного відомства в бездіяльності та відсутності комунікації з президентським офісом щодо найважливіших питань. Публічна суперечка сталася через те, що МЗС України не поінформувало президента про обмін нотами з МЗС Росії про звільнення 24 українських моряків. На Заході неабияк переймалися послідовністю зовнішньої політики за нового президента. Приміром, було помітно, що ключові німецькі політики симпатизували Петру Порошенку саме через страх драматичних змін за нового лідера, що може похитнути і так крихкий безпековий баланс у регіоні. Перші закордонні візити Володимира Зеленського засвідчили цілковите розуміння цього занепокоєння: новий керівник довів послідовність у відданості питанню реформ. Водночас він виявив більшу відкритість у питаннях врегулювання конфлікту з Росією, пропонуючи низку кроків задля відновлення довіри з боку мешканців Донбасу. Політики в Брюсселі, Парижі та Берліні дещо заспокоїлися, навіть роздаючи новому президенту компліменти. Чого не могли передбачити

1. Центр «Соціальний моніторинг», Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка та Соціологічна група «Рейтинг» провели національне соціологічне дослідження щодо актуальних питань сьогодення «Ваша думка: травень 2019 року». Опитування відбулося з 30 квітня по 10 травня 2019 року в 24-х областях України та м. Києві. Загалом опитано 3000 респондентів. http://ratinggroup.ua/research/ukraine/ukraina_segodnya_vyzovy_i_perspektivy.html

2. Національне опитування щодо громадянського залучення здійснено на замовлення Pact в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!» (USAID), що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Pact в Україні. Представлену в цьому матеріалі інформацію отримано під час четвертої хвилі опитування, здійсненого компанією GfK Ukraine у листопаді-грудні 2018 року, до якого було включено питання від Центру «Нова Європа». <http://neueurope.org.ua/analytics/mizh-lukashenkom-i-merkel-yakoyi-zovnishnoyi-politiki-ukrayintsi-ochikuyut-vid-nastupnogo-prezydenta-ukrayiny/>

на Заході – інституційних проблем в Україні з забезпеченням зовнішньополітичної спадковості. Конфлікти по лінії «Міністр закордонних справ – Адміністрація президента» зовсім не нові в українській історії. Були періоди, коли всі розуміли: в країні є одне МЗС на папері (відповідно до законодавства), а інше – де факто (в Адміністрації президента).

Особливо показова ця ситуація була за часів президентства Леоніда Кучми, коли зовнішня політика творилася не на Михайлівській площі, а на Банковій, у кабінеті заступника голови адміністрації Анатолія Орла (з 1999 по 2004 рік), який ніколи й не приховував проросійської орієнтації. Тоді було нормою, що міністр закордонних справ не знав про кроки президента: зокрема, йдеться про рішення Кучми приєднатися до Єдиного економічного простору з Росією в лютому 2002 року. Не винятком було й президентство Петра Порошенка: жартома його називали «єдиним і найкращим міністром закордонних справ», роль МЗС у реалізації зовнішньої політики було зведено до мінімуму (закордонні гості розуміли, що центр ухвалення рішень міститься на Банковій, тому було вкрай важливо зустрітися з тодішнім заступником голови Адміністрації президента Костянтином Єлісєєвим).

Проте ситуація, коли міністр щось робить за спиною президента, – інша крайність, певна новація в історії української зовнішньої політики. Мало того, раніше про конфлікт тандему «Кучми-Орла» з дипломатами знали тільки наближені до українських дипломатів особи – цього протистояння особливо не афішували. Між Клімкіним і Порошенком і зовсім не було протистояння: Банкову влаштовували досить скромні зовнішньополітичні амбіції міністра. Казус Зеленського-Клімкіна є безпрецедентним, його наслідки можуть мати особливо драматичний характер. Серйозності ситуації додає той факт, що конфлікт стався навколо головного виклику в зовнішній політиці – російського. Цей напрямок потребує не лише максимальної компетентності, дисципліни, а й часом неpubлічної роботи (особливо між гілками влади в Україні). Росія отримала в своє розпорядження переконливий козир для того, щоб згодом робити наголос на інституційній неспроможності України забезпечити будь-які домовленості в рамках мінського процесу.

Важливо пам'ятати, що раніше Верховна Рада в багатьох випадках також була союзником Петра Порошенка, влаштовуючи «холодний душ» тим закордонним партнерам, які надміру підігрували російському баченню врегулювання. Якщо, приміром, в Україні хотіли уникнути значного тиску західних партнерів щодо імплементації політичного блоку мінських домовленостей, на Банковій завжди могли наголосити на незговірливості народних депутатів у цьому питанні. Новому президенту з отриманням вагомої кількості мандатів у парламенті може бути складніше переконувати партнерів у необхідності дотримання формули «спершу безпека, а потім політика». Отже зростає ризик у питанні реалізації російського бачення врегулювання конфлікту навколо Донбасу.

У Росії чекатимуть результатів парламентських виборів в Україні, що мають засвідчити, наскільки реалістичним буде просування вигідного порядку денного. У Москві окремих заяв Зеленського про готовність допомогти мешканцям Донбасу поки не сприйняли як початок нового етапу, бо немає жодних гарантій, що слова президента стануть реальністю. Мало того, в Москві наголошують: плани Зеленського в рамках так званого гуманітарного блоку – це що завгодно, але не реалізація мінських домовленостей (мовляв, президент України і так мав би це робити щодо своїх громадян). Росія і далі нав'язує наратив провини України, а отже й потреби того, щоб саме Київ першим демонстрував політичну волю до врегулювання. Судячи з усього, Росію не цікавлять малі кроки в межах врегулювання (розведення сил в Станиці Луганській не сприйняли як великий прорив). Москва наполягає одразу на принциповій позиції українського керівництва щодо особливого статусу окупованих територій. Автономізація непідконтрольних територій видається важливою метою Росії, яка має закласти механізм запобігання будь-якому просуванню України в напрямку ЄС чи НАТО.

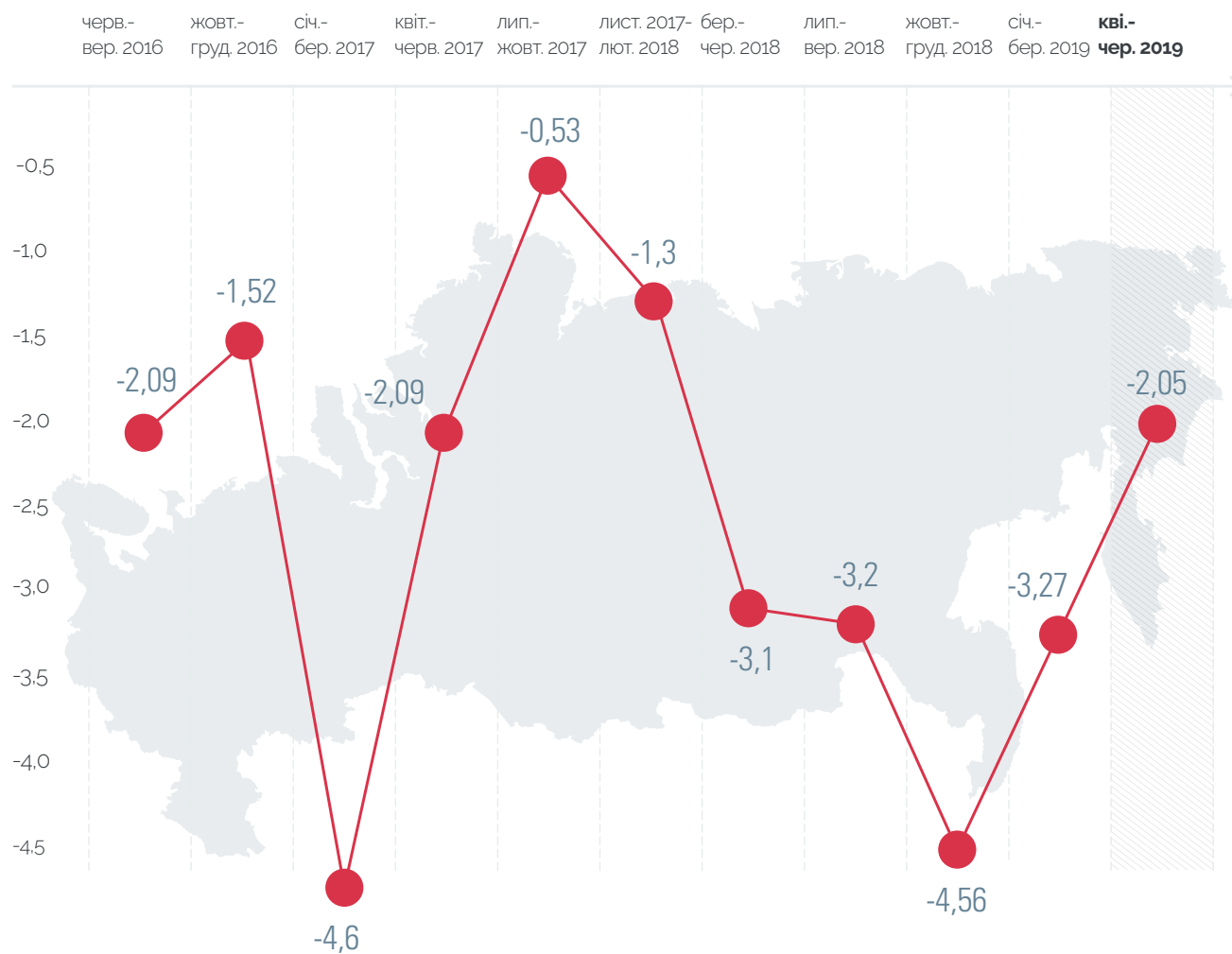
Низка політичних фігур в Україні не припиняла втілювати «альтернативну» зовнішню політику на російському напрямку. Найпомітнішим у цьому плані залишався Віктор Медведчук, який виступав із програмними промовами щодо врегулювання конфлікту з Росією. Попри те, що Медведчук більш не бере участі в рамках Тристоронньої контактної групи, він продовжував ініціативи на російському напрямку без жодної координації з органами влади. При цьому він регулярно наголошував на наявності мирного плану, який схвалено в Москві, Луганську та Донецьку. Згідно з цим планом-концептом, який оприлюднено ще на початку року, Україна має оголосити про Автономний регіон Донбасу (на задум Медведчука це жодним чином не вплине на унітарність України). Володимир Зеленський публічно розкритикував приватні ініціативи Віктора Медведчука, зокрема, щодо звільнення заручників, натякаючи, що кум Путіна більше зацікавлений у передвиборчих дивідендах, а не в реальному прогресі зі звільнення полонених українців.

У перші ж тижні президентства Зеленського склався парадоксальний феномен: поки в Росії накопичується недовіра до нової української влади через її незговірливість та продовження «лінії Порошенка», серед опонентів в Україні дедалі частіше лунають звинувачення в тому, що президент здійснює кроки, які вигідні Москві.

ПОДІЇ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНА-РОСІЯ (КВІТЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ 2019 РОКУ). ОЦІНКА В БАЛАХ

ДАТА	ПОДІЯ	БАЛИ
10 квітня	Україна і Росія звинуватили одна одну в зриві переговорів у рамках Тристоронньої контактної групи в Мінську.	-2
18 квітня	Росія заборонила експорт в Україну нафти і нафтопродуктів.	-4
24 квітня	Владімір Путін підписав указ про спрощений порядок надання громадянства Росії українцям, які живуть на «територіях окремих районів Донецької та Луганської областей України». Президент Петро Порошенко назвав указ Путіна про паспортизацію українців підготовкою анексії Донбасу.	-7
25 квітня	Верховна Рада ухвалила постанову з закликом до міжнародної спільноти посилити санкції проти Росії через указ Путіна про паспортизацію українців.	-2
15 травня	Повернення Росії до ПАРЕ – це підлив мінського процесу, заявив міністр закордонних справ Павло Клімкін.	-1
20 травня	Президент Володимир Зеленський заявив, що «готовий на все» заради миру.	+1
21 травня	Голова адміністрації президента України висловив ідею про референдум щодо миру з Росією. Заява спричинила критику.	0
25 травня	Міжнародний трибунал ООН з морського права наказав Росії негайно звільнити 24 захоплених українських моряків та повернути три кораблі.	-3
29 травня	Голова Ради Федерації Росії Валентина Матвієнко висловила на користь «нормалізації відносин» двох країн, розпочавши все «з чистого аркуша».	+1
5 червня	Леонід Кучма заявив, що переговори в Мінську вперше відбулися конструктивно.	+2
7 червня	Президент Зеленський вважає, що Росія «щонайменше частково» втратила контроль над своїми гібридними військами в Донбасі. Заява викликала шквал звинувачень в Україні у зраді національних інтересів.	-1
3-7 червня	У Міжнародному суді ООН в Гаазі відбулися усні слухання у справі «Україна проти Російської Федерації», ініційованій Києвом у січні 2017 року.	-4
10-14 червня	У Гаазі відбулися слухання в рамках міждержавного арбітражного розгляду, ініційованого Україною проти Росії 2016 року. Україна стверджує, що Росія порушує її права на експлуатацію мінеральних і живих ресурсів у Чорному і Азовському морях.	-4
16 червня	Прес-секретар російського президента заявив, що Путін обрав «вичікувальну позицію», позаяк немає розуміння щодо підходів Зеленського.	0
17 червня	Президент Володимир Зеленський заявив про неготовність вести переговори з сепаратистами. У Росії цю позицію розкритикували.	-2
19 червня	На зустрічі Тристоронньої контактної групи в Мінську представник України Леонід Кучма заявив, що зняття обмежень на торгівлю з окупованими районами Донбасу можливе тільки після повернення захоплених бойовиками українських активів. На цей час немає жодних сигналів, що до цього готова Росія.	-1
19 червня	Очікування щодо початку нового перемир'я на Донбасі не здійснилися. Порушення режиму тиші тривають.	-7
20 червня	Президент Владімір Путін розкритикував президента України за неготовність вести прямі переговори з представниками окупованих територій.	-2
25 червня	Володимир Зеленський висловив розчарування рішенням ПАРЕ щодо відновлення повноважень делегації Росії та нагадав про необхідність звільнення полонених українських моряків. Україна відкликала свого Постпреда зі Страсбурга.	-5
25 червня	МЗС України та Росії обмінялися нотами, які не дали сторонам дійти порозуміння щодо звільнення українських моряків.	-4
26 червня	Початок розведення сил на ділянці в районі Станиці Луганської.	+2
27 червня	Президент України Володимир Зеленський дорікнув міністру закордонних справ Павлу Клімкіну, що він не погоджує з ним важливих міжнародних кроків. Зокрема, йдеться про відповідь МЗС на ноту Росії щодо звільнення українських моряків.	-2

TRUMAN Index

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПРЕЗИДЕНТА ЗЕЛЕНСЬКОГО

Пріоритети Володимира Зеленського, схоже, здебільшого стосуються внутрішньої політики, тож зовнішня видається швидше продовженням внутрішньополітичного порядку денного. Насамперед це може свідчити про те, що новий президент України звертатиме менше уваги на зовнішню політику, ніж його попередник Петро Порошенко.

■ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЗЕЛЕНСЬКОГО: НЕ СТАТИ «ОДНИМ З НИХ»

Наразі президент Зеленський схильний більше уваги приділяти внутрішнім реформам, ніж зовнішній політиці, й партнери України ставляться до цього прихильно. Той факт, що Зеленський не читає Заходу лекцій про те, як тому захищати Україну (це час від часу робив Порошенко), може сприйматися на Заході позитивно, але й приховувати певні ризики.

Президентська каденція Зеленського припадає на період, коли підтримка України менше залежатиме від безкінечної агресії Росії, а більше – власне від реформаторських досягнень України. Такий підхід, без сумніву, несправедливий, але він фактично відображає нові настрої на Заході. Послаблення підтримки з боку Європейського Союзу частково зумовлене «втомою від України». Воно досить очевидно проявилось в кроках на кшталт повернення Росії до Парламентської асамблеї Ради Європи без виконання жодних умов Москвою.

Останні п'ять років Україна перебувала в активній фазі законотворчого процесу і розбудови інституцій у рамках головних реформ: боротьби з корупцією, реформування енергетичного сектору, децентралізації. Тепер час випробувати зроблене на практиці: створені інституції та нові закони мають показати результати, а новий президент за підтримки Верховної Ради має сприяти цьому.

На відміну від Порошенка у Зеленського менш формальний підхід до спілкування з іноземними лідерами, його коментарі інколи на межі усталеної дипломатичної практики. Приміром, під час першого закордонного візиту до Брюсселя Зеленський назвав президента Європейської комісії Жана-Клода Юнкера «класним дядьком». Порошенко ніколи б не дозволив собі такого формулювання. Люди з близького оточення Зеленського стверджують: він діє так тому, що прагне показувати «людське обличчя» політика, аби не стати «одним з них».

З позитивного дипломати відзначають: на відміну від Порошенка, який інколи змушував гостей чекати аж три години, Зеленський не запізнюється на зустрічі, що викликає схвальну реакцію. Багатьох посадовців, серед яких був і комісар ЄС Йоганнес Ган, змушувала нервувати така звичка Порошенка. Після того, як той програв вибори, Ган приїхав до Києва і, попри запрошення на зустріч з Порошенком, зустрівся тільки з новообраним президентом Зеленським. Це свідчило про напруження між ними. Втім, для Гана, як і багатьох інших посадовців, основна причина розчарування й напруження у стосунках із Порошенком полягала в іншому. За словами дипломатів ЄС, колишній президент роздавав обіцянки щодо багатьох питань, але зрештою їх не виконував. Зеленському варто про це пам'ятати, якщо він не хоче, щоб його цілковито ігнорували.

■ КОМАНДА ЗЕ: ПЛЮСИ І МІНУСИ

Політика Зеленського залежатиме також від його близького оточення й команди радників. Новосформована партія «Слуга народу» набирає, згідно з опитуваннями, понад 40% і може здобути перший результат на дочасних виборах 21 липня. Дехто стверджує, що партія навіть може здобути більшість; найпевніше, «Слуга народу» формуватиме наступний уряд. Це може дати Зеленському величезну владу, він може нагадувати свого роду «некеровану ракету». Відтак люди з його оточення відіграватимуть надзвичайну роль в спрямуванні цієї влади у правильному напрямку. Майбутні призначення істотно впливатимуть на його порядок денний.

Одне з головних сподівань з боку міжнародних партнерів України, як і багатьох виборців, полягає в тім, щоб Зеленський довів незалежність від впливу олігархів, особливо Ігоря Коломойського, який, як вважається, має певний рівень впливу на чинного президента. Призначення Андрія Богдана (з-поміж іншого, особистого адвоката Коломойського) на посаду голови Офісу Президента України (ОПУ), викликає запитання. Представники стратегічних партнерів України – США та ЄС – під час кількох зустрічей попереджали Зеленського, що вибір Богдана шкодитиме його репутації.

З іншого боку, призначення Вадима Пристайка заступником голови ОПУ та, фактично, радником Зеленського з

зовнішньополітичних питань зустріли з неабияким ентузіазмом. Пристайко є кар'єрним дипломатом із чималим досвідом роботи на різних високих посадах – від посла в Канаді й очільника Місії України при НАТО до першого заступника міністра закордонних справ. Найімовірніше, він стане наступним міністром закордонних справ України після Павла Клімкіна. Той факт, що Пристайко є рішучим прихильником європейської та євроатлантичної інтеграції, свідчить на користь обіцянки Зеленського залишити європейську інтеграцію стратегічним курсом для України.

Позитивним сигналом є й призначення Руслана Рябошапки заступником голови ОПУ з правового блоку, адже реформа правосуддя і боротьба з корупцією є з-поміж основних пріоритетів України та її партнерів. Два головні законопроекти, які подано до Верховної Ради за сприяння Рябошапки в перший місяць президентства Зеленського, стосуються повернення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення і перезапуску Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). Схвальною також була реакція на призначення Олексія Гончарука заступником голови ОПУ з економічних реформ. Гончарука вважають професіоналом, що може працювати над економічними реформами, й від нього чекають результативності.

Інші призначення, як от Сергія Шефіра та Сергія Трофімова до ОПУ або Івана Баканова до СБУ, сприймаються стриманіше. Проблема в тім, що жоден з них не має досвіду роботи на державній службі. Раніше вони просто були в команді продакшн-компанії Зеленського «Квартал 95». З огляду на амбіції України щодо членства в НАТО, реформування СБУ є одним з головних пріоритетів. І хоча дипломати позитивно поставилися до призначення Баканова як людини з добрими намірами, реформування СБУ стане для нього своєрідним тестом.

■ ЄС І НАТО: НОВА МІТЛА МЕТЕ ЧИСТО?

Попри тривалі й глибокі відносини між Україною та ЄС, нинішні обставини дають можливість перезапустити політичні взаємини, фактично, з нуля. Однозначно, в центрі цих відносин залишатиметься імплементація Угоди про асоціацію, але зміни як в Україні, так і в ЄС неминуче позначатимуться на двосторонньому діалогові. Україна має нового президента, а невдовзі матиме й новий парламент та уряд. Інституції ЄС теж очолять нові посадовці: нещодавно обрано Європейський Парламент, а у вересні в Україну прибуде новий посол ЄС. Це дає змогу позбутися деяких негативних аспектів, що стали частиною діалогу за попереднього керівництва.

Тепер Зеленському доведеться налагоджувати взаємини з новими лідерами. Його попередник мав широкі прихильників України, попри те, що часом не завжди виконував обіцянки.

Дональд Туск, Валдіс Домбровскіс та Хьюг Мінґареллі підтримували Порошенка, попри опозицію в ЄС. Україна мала неабияку підтримку в Європарламенті в особі Ребекки Гармс, Ельмара Брока, Єжи Бузека та інших. Чимало прибічників України не брали участі в останніх виборах, тож їх не буде в новому ЄП. Основним завданням Зеленського та його команди буде налагодження гарних взаємин з новим керівництвом ЄС та пошук союзників в інституціях Євросоюзу.

Президент Зеленський, схоже, налаштований зосередитися радше на внутрішніх реформах, аніж на зовнішньополітичних амбіціях на кшталт членства в ЄС. Хоча публічно він заявляв, що інтеграція до ЄС залишається одним з пріоритетів. Його фокусування на внутрішніх реформах вітають у Брюсселі. Хоча в ЄС, перш ніж хвалити Зеленського, воліють таки побачити результати. Причина в тім, що втома стосовно України в країнах ЄС посилюється й дедалі більше гравців сумніваються в доцільності санкцій проти Росії. Відверті заклики зняти їх створюють складніші умови для Зеленського. Україна має усвідомити, що безумовна підтримка Євросоюзом не може сприйматися як даність. Із іншого боку, як висловився один дипломат: «У ЄС більше втоми від Порошенка, а не від України».

Як і США, ЄС чекає від нового президента фокусування на головних питаннях: боротьбі з корупцією, реформуванні енергетичного сектору шляхом анбандлінґу Нафтогазу, деоліґархізації політичної системи. Питання незалежності Зеленського від оліґархічного впливу переслідуватиме його протягом усієї каденції. Водночас Зеленський говорив, що зосередиться у відносинах з ЄС на боротьбі з корупцією, економіці та окупованому Донбасі. Найскладнішим викликом буде скорочення дефіциту торгівлі з ЄС, що станом на 2018 рік зріс майже до 3 млрд євро. Зеленський матиме нагоду ініціювати перегляд Угоди про асоціацію наступного року, щоб вона більше відповідала українським потребам. Немає жодних гарантій, що на такий процес погодиться ЄС, але бодай певні зміни у торговельних квотах можуть бути внесені.

На відміну від ЄС, інтеграції в НАТО не було з-поміж пріоритетів на минулих виборах. Цей пріоритет чітко проявився лише тоді, коли Зеленський вперше офіційно поїхав до Брюсселя, де він зустрічався з Генеральним секретарем НАТО і лідерами ЄС. Призначення Вадима Пристайка, який донедавна був послом України при НАТО, є добрим сигналом для відносин між Україною та Альянсом. На жаль, українські амбіції не збігаються з поглядами НАТО, яке не хоче робити кроків до зближення з Україною, не кажучи вже про надання Плану дій щодо членства (ПДЧ).

У плані успіху євроатлантичного курсу показовими в сприйнятті НАТО нового президента будуть кілька кроків. Зокрема, призначення нового міністра оборони, реформування СБУ і вибір нового міністра закордонних справ, найімовірніше Вадима

Пристайка. Інші дії, яких чекають від нової Верховної Ради, стосуються голосування за чотири законопроекти в межах закону про національну безпеку України: про комітет ВР з нагляду над діяльністю СБУ та розвідувальних служб, реформування СБУ, розвідку та управління державною таємницею і засекреченою інформацією. Насамкінець, беручи до уваги скандал в Укроборонпромі, бажано, аби новий президент реформував ВПК і систему закупівель в оборонній галузі.

■ США: БЕЗПЕКА ПОНАД УСЕ

Хоча перші три візити Володимира Зеленського були до європейських столиць, відносини зі США належать до пріоритетів нового президента. З огляду на заяви, Зеленський, як і Порошенко, розглядає США здебільшого з безпекової точки зору та вважає союзником у стримуванні Росії. Він, як і свого часу Порошенко, під час виборчої кампанії виступав за участь США у переговорах про пошук рішення стосовно окупованого Донбасу.

Проте вже зрозуміло, що підстав для будь-якої інституціоналізації ролі США в переговорному процесі немає. Максимум того, що може зробити Америка, – вести паралельний трек до перемовин у Мінську і в Нормандському форматі. Вашингтон буде й далі дотримуватися позиції, за якою європейські справи є компетенцією, насамперед, європейських країн.

Під час виборчої кампанії 2020 року в США можуть намагатися посилити зовнішньополітичний спадок Дональда Трампа, активізувавши зусилля для розв'язання конфлікту в Східній Україні: найімовірніше за рахунок відповідних кроків самої України. Так було під час другої каденції Барака Обами, коли його адміністрація тиснула на Київ для виконання політичної частини Мінських угод, не вимагаючи нічого при цьому від Росії. Опираючись такому тиску буде особливо складно, якщо президент Зеленський матиме більшість у Верховній Раді.

Як і у випадку з ЄС, справжнім випробуванням для Зеленського буде деоліґархізація політики, максимальне дистанціювання від оліґарха Коломойського, чия деструктивна роль щодо реформ в Україні визнають США. Від американців буде чимало запитань щодо головних призначень, котрі не вписуються в логіку деоліґархізації.

Конгрес далі відіграватиме важливу роль у стримуванні російської агресії та стоятиме на заваді можливому зближенню Трампа і Путіна. Але подальша підтримка України потребуватиме активізації зусиль українського керівництва, що спрямовані на результативність боротьби з корупцією, верховенства права, деоліґархізації. Нині є ознаки певної втоми від санкцій з огляду на те, що вони не змінили агресивної поведінки Росії.

Найбільшим викликом у відносинах між Києвом і Вашингтоном в середньостроковій перспективі буде те, як Україні не опинитися в епіцентрі майбутніх виборів у США. Перспектива

для такого розвитку подій була закладена недалекоглядними діями генпрокурора Юрія Луценка, який оголосив розслідування щодо втручання України в американські вибори 2016 року і щодо діяльності газової компанії «Бурісма», до ради директорів якої входить син Джо Байдена (адвоката Трампа Руді Джуліані все це не могло не зацікавити). Тепер Україна мусить здійснити дуже делікатну дипломатичну роботу, щоб першого візиту Зеленського до Вашингтона не зіпсували безпідставні звинувачення Джуліані. В Україні розраховують, що продовження цієї історії не спричинить відкладання зустрічі лідерів країн.

■ РОСІЯ: ЗМІНИ БЕЗ ЗМІН

Цілковите перезавантаження відносин з Росією для Зеленського буде неможливим, бо політика Кремля після виборів в Україні не зазнала жодних істотних змін. Основна мета Москви полягала в тім, щоб Порошенко програв, але, очевидно, Кремль не мав особливого плану для періоду після Порошенка. Сподівання деяких представників міжнародної спільноти, що зміна президента зможе змінити політику Росії щодо України, виявилися безпідставними. Понад те, одразу після перемоги Зеленського Росія вдалася до низки агресивних заходів, які знищили будь-яку надію, що післявиборчий період може початися з чистого аркуша.

Росія не змінить стратегії стосовно України. Москва й далі має на меті перешкоджати її наближенню до європейських та

євроатлантичних інституцій. Від Зеленського Росія хоче більшої піддатливості й зміни риторики, що не буде в інтересах України. Навіть якщо Зеленський піде на істотні поступки, це не вплине на довгострокову стратегію Москви щодо України.

Наразі Росія обрала вичікувальну позицію. По-перше, в Москві не впевнені, що Зеленський як головнокомандувач має достатній авторитет в Збройних силах, а це нібито провокує сумніви Москви в тім, чи здатна українська сторона втримати режим перемир'я. Позаяк Зеленський здебільшого продовжує політику свого попередника, початкові сподівання Росії щодо зміни риторики нового президента не здійснилися. Тепер в центрі уваги Кремля парламентські вибори 21 липня. Що більше мандатів здобуде президентська партія, то складніше Зеленському буде стверджувати (як це робив Порошенко), що законодавці відмовляються голосувати за рішення, які пов'язані з мінським процесом, доки Росія не продемонструє прагнення миру.

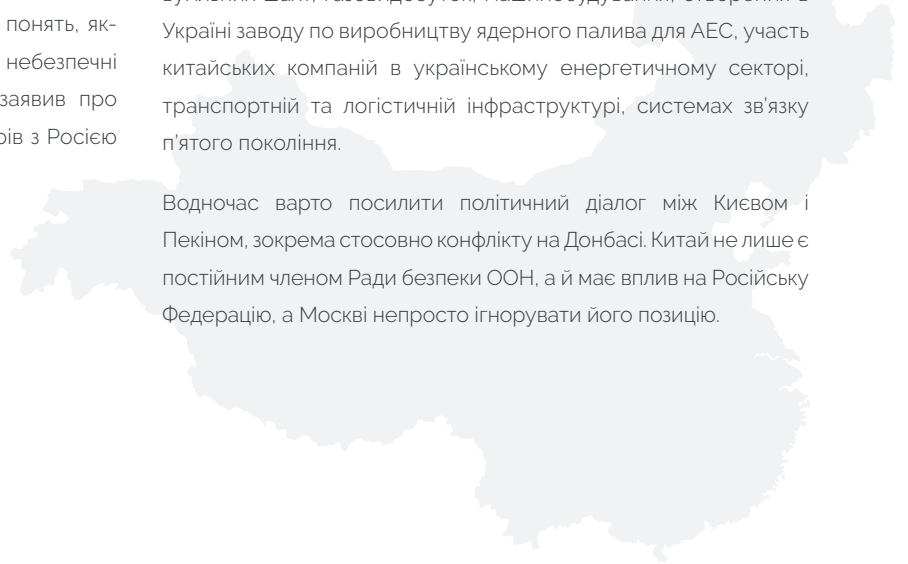
Ідея особливого статусу для окупованого Донбасу залишається основним пріоритетом Москви. У Росії не сприйняли певні заяви Володимира Зеленського (про припинення блокади, полегшення отримання пенсій тощо) як можливість до нового етапу у врегулюванні. Мовляв, ці рішення не передбачені мінськими домовленостями, а відтак це вияв доброї волі до власних громадян, але не поступ в переговорному процесі. У Росії звертають увагу на те, що в Україні не хочуть вести переговори про особливий статус окупованих територій. Автономізація окупованих територій – це основна ціль-очікування Росії.

Хоча Зеленський здебільшого продовжує лінію попередника, він пообіцяв інший підхід до вирішення конфлікту на Сході України. Його план складається переважно з дій, що спрямовані на поліпшення гуманітарної ситуації: забезпечення кращої інфраструктури на лінії зіткнення, скорочення бюрократичних процедур та комунікація з людьми на окупованих територіях. Однак простір для таких дій обмежений, бо вони не стосуються політичного рішення, а Україна однозначно не може втілити їх в односторонньому порядку. Також Зеленський активно дослухається свого електорату, а він дуже різний: прихильники як ЄС, так і Росії. Часом це виливається в конфлікт понять, як-от у випадку прямих переговорів з Москвою. Деякі небезпечні ідеї озвучував і голова ОПУ Андрій Богдан: він заявив про можливість референдуму щодо стратегії переговорів з Росією про окуповані території.

■ КИТАЙ: ІНВЕСТИЦІЇ ТА ВПЛИВ

У відносинах із КНР після виборів чекають активізації двосторонньої співпраці. Це стосується передовсім економічної співпраці, збільшення обсягів двосторонньої торгівлі, а також китайських інвестицій. Вразі запрошення, президент Зеленський, найімовірніше, відвідає КНР, хоча навряд чи це станеться до наступного року. Серед потенційно цікавих для Китаю проєктів може бути відновлення інфраструктури на Донбасі, особливо вугільних шахт, газовидобуток, машинобудування, створення в Україні заводу по виробництву ядерного палива для АЕС, участь китайських компаній в українському енергетичному секторі, транспортній та логістичній інфраструктурі, системах зв'язку п'ятого покоління.

Водночас варто посилити політичний діалог між Києвом і Пекіном, зокрема стосовно конфлікту на Донбасі. Китай не лише є постійним членом Ради безпеки ООН, а й має вплив на Російську Федерацію, а Москві непросто ігнорувати його позицію.

ТЕТЯНА ГАЙДУК

Керівник аналітичних проєктів
e-mail: tetianagaiduk@truman.ua

TRUMAN AGENCY об'єднує досвід фахівців з різних сфер: стратегічне планування, PA&GR, лобізм та міжнародні комунікації.

TRUMAN Agency проводить кампанії, спрямовані на вирішення питань українського бізнесу та відкриття нових перспектив для іноземних компаній в Україні.

Наша команда вибудовує довготривалі та довірчі відносини з кожним клієнтом та партнером. Ми не визнаємо ситуативних рішень. Наш стиль – розробка та реалізація довгострокових стратегій та максимізація можливостей.

Розуміння процесів прийняття рішень в Україні та закордоном дає нам змогу налагодити продуктивні відносини та привести клієнта до його мети. З усіх можливих інструментів ми обираємо саме ті, які спрацюють у кожному конкретному випадку.

Центр "Нова Європа"
Партнер проєкту

КОНТАКТИ:

вул. Ігорівська, 1/8, Київ, 04070
Тел.: +380 98 175 97 46
www.truman.ua

КОНТАКТИ:

вул. Ігорівська, 1/8, Київ, 04070
Тел.: +380 98 175 97 46
www.truman.ua

НАША СТОРІНКА
У FACEBOOK:

T
TRUMAN

© Повне або часткове відтворення матеріалів дослідження допускається виключно за згоди авторів проєкту.

